

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Rodinné konference v práci se seniory

Bakalářská práce

Studijní program

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Autor: Radka Vybíralová
Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Jurníčková, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 24. dubna 2024

Radka Vybíralová

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucí práce, paní Mgr. Pavlíně Jurníčkové, Ph.D. za její obětavé a vstřícné vedení v průběhu psaní práce. Jsem vděčná za připomínky, trpělivost a zpětnou vazbu, kterou mi vždy ochotně poskytla. Poděkování také patří mé rodině a spolužákům, za podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Seznam zkratk	11
Úvod	13
1 Popis současné situace	15
2 Sociální politika	17
2.1 Principy a funkce sociální politiky	17
2.2 Sociální zabezpečení	18
2.2.1 Sociální služby pro seniory	20
2.3 Deinstitucionalizace sociálních služeb	22
2.4 Rozvoj sociálních služeb na území Olomouckého kraje	23
2.5 Politika stárnutí	23
2.5.1 Koncepce a strategie politiky přípravy na stárnutí	24
2.6 Rodinná politika	24
2.6.1 Koncepce rodinné politiky	25
3 Problematika ve veřejně politických dokumentech	27
3.1 Legislativní dokumenty	27
3.2 Mezinárodní dokumenty	28
4 Etické hledisko práce se seniory	31
4.1 Etická dilemata	32
5 Podpora setrvání seniora v přirozeném prostředí	35
5.1 Poskytování péče v rodině	35
5.2 Rodinné konference	35
5.3 Historie rodinných konferencí	37
5.4 Role jednotlivých osob při organizaci rodinných konferencí	37
5.5 Průběh rodinné konference	38
6 Zakotvení v teoriích a metodách sociální práce	41
6.1 Teorie a metody sociální práce	41
6.1.1 Diskurz	41
6.1.2 Zakotvení v metodách sociální práce	42
6.1.3 Zakotvení v teoriích sociální práce	43
6.1.4 Techniky vycházející z teorií sociální práce	44
7 Identifikace problému a možnosti řešení	47
8 Analýza potřebnosti	49
8.1 Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí	49
8.2 Evaluace rodinných konferencí a přínosů ze strany účastníků, zadavatelů i organizátorů	51
8.3 Pohled sociálních pracovníků na využití rodinných konferencí	52
8.4 Rozhovory s neformálními pečujícími a potenciálními neformálními pečujícími	54

8.5 Příklady dobré praxe.....	56
8.6 Závěr analýzy potřeby	58
9 Návrh projektové aktivity	61
9.1 Cíl projektu.....	61
9.2 Cílové skupiny.....	61
9.3 Analýza stakeholderů	62
9.4 Klíčové aktivity	63
9.5 Očekávané výstupy a výsledky projektu	66
9.6 Harmonogram projektu	68
9.7 Management rizik.....	68
9.8 Rozpočet.....	71
9.9 Intervenční logika projektu.....	72
Závěr.....	75
Bibliografie.....	77
Seznam příloh.....	85
Přílohy	87

Seznam zkratk

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

RK – Rodinné konference

OSN – Organizace spojených národů

IFSW – International federation of social work (Mezinárodní federace sociální práce)

ÚP – Úřad práce

EU – Evropská unie

ČR – Česká republika

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou poskytování péče seniorům v rámci jejich rodiny. Jelikož roste počet seniorů i jejich podíl v populaci, roste také potřeba pomoci těmto lidem v případech, kdy je omezena jejich soběstačnost. V současnosti mají rodiny dvě možnosti, jak potřebnou péči seniorovi zajistit. První možností je umístění seniora do pobytových sociálních služeb. Pro rodiny je toto řešení často nejjednodušší, jelikož péči o seniora přebírá někdo zvenčí. Toto řešení ale není dostačující, jelikož v pobytových sociálních službách není dostatek volných míst pro poskytování péče všem, kteří ji potřebují. Druhou možností je tedy péče poskytovaná přímo v domácím prostředí seniorů. K tomu mohou být využívány terénní sociální služby, ale především je v těchto případech důležitá role rodiny a blízkého okolí seniora. Toto řešení je pro seniory vhodnější, jelikož je pro ně pobyt v domácím prostředí prospěšnější, než pobyt v institucích.

Cílem bakalářské práce bude vypracování projektu sociální služby, která by měla napomáhat efektivnějšímu zvládnutí situace rodinám, řešícím péči o seniora, pomocí využití metody a principů rodinných konferencí. Využití této služby by mohlo snížit potřebu umístění seniorů do pobytových zařízení, přispět k možnosti déle zůstat v domácím prostředí a zároveň pomoci neformálním pečujícím v lepším zvládnutí situace.

Vypracování projektu předchází popis aktuální situace v oblasti stárnutí a poskytování sociálních služeb pro seniory. Na toto představení navazuje vymezení tématu v oblasti sociální politiky, kde jsou popsány i některé koncepce, strategie a plány, které přímo řeší poskytování péče v rodinném prostředí. K sociální politice se pojí i legislativa, kde jsou zmíněna především práva na soukromí a na rodinný život. Dále jsou také zmíněny mezinárodní dokumenty, které se zabývají poskytováním péče seniorům nebo podporou rodinných pečujících. V další kapitole je popsáno i etické hledisko a problémy či dilemata, se kterými se pracovníci mohou ve své praxi běžně setkávat. Na kapitoly, které popisují převážně současný stav a výhledy do budoucnosti navazuje kapitola, kde je představeno, jak rodinné konference fungují a jak mohou přispět k podpoře setrvání seniora v jeho přirozeném prostředí. Následně jsou rodinné konference zakotveny v teoriích a metodách sociální práce a je identifikována příležitost ke zkvalitnění sociální práce se seniory a jejich rodinami. Touto příležitostí může být právě zavedení metody rodinných konferencí jako nástroje podpory pro rodiny, které pečují o seniory.

V projektové části je nejprve zpracována analýza potřebnosti, která slouží jako podklad pro vypracování projektu. Na analýzu potřebnosti potom navazuje návrh projektu. Projekt se bude zaměřovat na založení služby, která bude pracovat se seniory a jejich rodinami. Služba

bude nabízet možnost uspořádání rodinných konferencí a také bude nabízet podporu neformálním pečujícím.

Osobní motivací k volbě tématu byl případ mojí babičky, která je invalidní a potřebnou péči jí poskytuje právě rodina. Myslím si, že by v tomto konkrétním případě mohla být rodinná konference užitečná a kdyby existovala služba, která by tuto metodu práce využívala, ráda bych svoji rodinu motivovala k jejímu využití.

1 Popis současné situace

V České republice, stejně jako v ostatních státech Evropy, v současnosti dochází ke stárnutí populace. (MPSV, 2017) Hlavní příčinou stárnutí populace je klesající porodnost a fakt, že se lidé stále dožívají vyššího věku. To vede ke stále se zvyšujícímu počtu i podílu starších osob ve společnosti. Předpovědi říkají, že do roku 2050 budou senioři tvořit třetinu obyvatel České republiky. V důsledku těchto předpovědí byla zřízena Rada vlády pro seniory a stárnutí populace, která má na starost právě otázky týkající se této skupiny obyvatel. (MPSV, 2015b) Kdo spadá do skupiny seniorů není v ČR pevně stanoveno. Za seniora lze podle Národního akčního plánu podporujícího pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 považovat osobu, která „dosáhla věku potřebného k odchodu do starobního důchodu podle § 29 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění“. (MPSV, 2014) Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025 zase řadí do skupiny seniorů osoby starší 60 let. V některých částech tohoto dokumentu jsou však také používány věkové hranice 55 či 65 let. (MPSV, 2022b) V jiných dokumentech se do skupiny seniorů řadí osoby ve věku nad 65 let. (Odbor sociálních věcí Krajského úřadu Olomouckého kraje, 2022)

Zatímco naděje na dožití se v ČR pohybuje okolo 76 let u mužů a 82 let u žen, v průměru ve zdraví prožijí muži pouze 62 let a ženy 64 let. Společně s nárůstem počtu seniorů a delší dobou dožití roste počet osob, které budou vyžadovat péči jiné osoby. (MPSV, 2017) Na konci roku 2022 žilo v domovech pro seniory 33 tisíc seniorů a v domovech se zvláštním režimem žilo téměř 21 tisíc seniorů, dalších 2,5 tisíce seniorů žilo v domovech pro osoby se zdravotním postižením. Zhruba 1100 seniorů žilo v azylových domech nebo v chráněném bydlení. (ČSÚ, 2023) Jen v domovech pro seniory bylo však přijato přes 51 tisíc žádostí, které nebylo možné uspokojit. Pouze na území Olomouckého kraje bylo těchto neuspokojených žádostí celkem 4677. (MPSV, 2023b) Není však možné ani žádoucí s rostoucím počtem seniorů úměrně zvyšovat kapacity pobytových zařízení. Pro kvalitu života seniorů je nejvhodnější co nejdelší setrvání v jejich domácím prostředí. Je proto výhodnější zaměřit se na způsoby, jakými lze setrvávání seniorů v domácím prostředí podpořit. Mezi tyto způsoby patří například rozšíření terénních sociálních služeb a také vyšší podpora neformálních pečujících. (MPSV, 2017)

2 Sociální politika

Stát ovlivňuje péči o seniory prostřednictvím sociální politiky. Pomocí jejích nástrojů může podporovat služby i rodinné příslušníky v poskytování pomoci seniorům. V následující kapitole jsou popsány principy a funkce, které jsou v kontextu tématu stěžejní. Dále je popsán systém sociálního zabezpečení v ČR i s nástroji podpory, které seniorům a neformálním pečujícím nabízí. Jsou také zmíněny konkrétní politiky a koncepce, které se zabývají posilováním poskytování péče o seniory v rodinném prostředí.

2.1 Principy a funkce sociální politiky

Sociální politika v České republice je založena na pěti základních principech. Jde o principy sociální spravedlnosti, solidarity, ekvivalence, subsidiarity a participace. (Mertl a kol., 2023, str. 26) V kontextu podpory setrvání seniora v jeho přirozeném prostředí jsou důležité především princip subsidiarity a princip participace.

Princip subsidiarity předpokládá, že každý má nejprve pomoci sám sobě, když na to nestačí, pomůže rodina. Pokud není v silách rodiny daný problém vyřešit a jejímu členovi pomoci, nabízí se jim využít podpory ze strany státu. Povinností státu je v první řadě vytváření podmínek, ve kterých si mohou občané pomoci sami. Do pomoci zasahuje až v případě, že jsou ostatní zdroje pomoci vyčerpány. (Mertl a kol., 2023, str. 35-36) Na principu subsidiarity se zakládá pomoc v rámci rodiny zajišťována neformálními pečujícími. Jako neformální pečující jsou označovány osoby, které pečují o osobu blízkou. Často jsou to rodinní příslušníci či přátelé osob, o které pečují. Nejedná se o profesionální pečovatele, nemají tedy většinou odborné specifické vzdělání a ani nejsou za péči placeni. Často mívají, mimo péče o blízkou osobu, i své vlastní zaměstnání. (Mutlová, 2019) Tyto osoby by měl stát podporovat v tom, aby mohli svým rodinným příslušníkům pomáhat v případě potřeby. Pokud rodina sama péči nezvládá, může jí s ní pomoci stát prostřednictvím sociálních služeb.

Princip participace stojí na tom, že lidé, kteří mohou být ovlivněni opatřeními či rozhodnutími, mají být přítomni u procesu, který vede k přijetí a realizaci těchto opatření či rozhodnutí. (Mertl a kol., 2023, str. 37) Tento princip je v péči o seniora také velmi důležitým. Senior má právo na rozhodování o tom, kde stráví zbytek svého života a kdo by mu měl pomáhat.

Sociální politika má také několik funkcí, které se vyvíjely souběžně s jejím rozvojem. Základními funkcemi jsou funkce ochranná a rozdělovací. Mezi novější funkce potom patří

funkce homogenizační, stimulační a preventivní. (Martl a kol., 2023, str. 52) **Ochranná funkce** znamená, že pomocí nástrojů sociální politiky je možné reagovat na již vzniklé sociální události. Tyto nástroje jsou využívány ke zmírňování nebo odstraňování důsledků nepříznivých sociálních událostí. Ochranná funkce je také nejstarší funkcí sociální politiky. Druhou ze základních funkcí je **funkce rozdělovací**, která úzce souvisí i s **funkcí přerozdělovací**. Jedná se o jednu z nejdůležitějších a také nejsložitějších funkcí. Pomocí této funkce jsou řešeny otázky co, komu, jak a podle čeho rozdělovat. Nejedná se pouze o rozdělování finančních prostředků, ale i o rozdělování příležitostí mezi obyvatelstvo. Přerozdělovací funkce je naplňována především pomocí daní a transferů. Hlavními nástroji pro přerozdělování jsou státní rozpočet a jiné veřejné rozpočty, dále také soustava pojištění, neziskové organizace, nadace a církve. Pomocí přerozdělování jsou zmenšovány nerovnosti ve společnosti, které nastávají během primárního rozdělování. (Mertl a kol., 2023, str. 53-57) Obě výše uvedené funkce ovlivňují vyplácení důchodů. V kontextu ochranné funkce je výplata starobního nebo invalidního důchodu reakcí na vzniklou událost, kterou je stáří nebo invalidita. Výplatu důchodu také ovlivňuje funkce rozdělovací a přerozdělovací. Na jejím základě totiž pracující lidé odvádí část svých výdělků na důchodové pojištění, ze kterého jsou po přerozdělení vypláceny důchody seniorům a dalším. (MPSV, [b.d.]b)

Mezi nástroje, kterými je sociální politika realizována patří právní řád, daňový systém a systém transferových plateb, instituce a instituty sociální politiky (např. sociální služby, sociální pojištění...), nadační, charitativní, církevní a jiné dobročinné aktivity, sdělovací prostředky, vzdělávací aktivity a institut poradenství. (Mertl a kol., 2023, str. 59)

2.2 Sociální zabezpečení

Systém sociálního zabezpečení ČR stojí na třech pilířích. Těmi jsou pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. (ČSÚ, [b.d.]) Ze systému **státní sociální podpory** jsou vypláceny dávky určené především rodinám s dětmi. (MPSV, 2024c)

Sociální pojištění se skládá z důchodového a nemocenského pojištění. Seniori mohou v rámci důchodového pojištění pobírat **starobní či invalidní důchod**. (ČSÚ, [b.d.]) Všechny důchody jsou ukotveny v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Z nemocenského pojištění je zase vypláceno mj. i **ošetřovné a dlouhodobé ošetřovné**, to mohou pobírat osoby, které jsou zaměstnanci a pečují o nemocného člena rodiny, který vyžaduje celodenní péči. (ČSSZ, [b.d.]) Ošetřovné může být při péči o seniora vypláceno maximálně po dobu devíti kalendářních dní. (MPSV, 2009) Je upraveno v zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském

pojištění, ve znění pozdějších předpisů. (MPSV, 2022a) Dlouhodobé ošetrovné může pečující osoba pobírat nejdéle po dobu 90 dnů. (ČSSZ, [b.d.]) Tato dávka bylo přijata zákonem č. 310/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. (Dragomirecká a kol., 2020, str. 59)

Mezi nástroje **sociální pomoci** se řadí poradenství, sociálně právní ochrana, sociální služby a finanční i materiální dávky sociální pomoci. Mimo jiné je ze systému sociální pomoci vyplácen i **příspěvek na péči**, který náleží osobám v I. – IV. stupni závislosti, o které pečuje jiná fyzická osoba. (Mertl a kol, 2023, str. 259-260) Příspěvek na péči je upraven zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. K příspěvku na péči se váže i několik dalších výhod pro pečující osoby, které jsou na Úřadu práce registrovány jako hlavní pečující. Například se stávají státními pojištěnci podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. Také je osobám pečujícím o jiné fyzické osoby ve II., III., nebo IV. stupni závislosti uznána náhradní doba pojištění, která se započítává do doby sociálního pojištění na základě zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Pečující osoba tedy nemusí být zaměstnána, ale doba, po kterou pečuje o jinou osobu se započítává do doby pojištění. (Dragomirecká a kol., 2020, str. 59) Pokud je pečující osoba zároveň zaměstnaná, vzniká jí podle zákoníku práce nárok na zkrácení či jinou úpravu pracovní doby. Po ukončení péče o blízkou osobu vzniká pečující osobě také nárok na podporu v nezaměstnanosti. (ISPV, 2021)

Jestliže je seniorovi zjištěna **invalidita**, má také nárok na vystavení **průkazu pro osoby se zdravotním postižením**. S tímto průkazem se pojí nefinanční výhody jako přednost na úřadech, místo k sezení v prostředcích městské hromadné dopravy, bezplatné cestování místní hromadnou dopravou, sleva na jízdném ve vlacích a dálkových autobusech atd. Množství výhod se odvíjí od typu průkazu, který závisí na úrovni dlouhodobého zdravotního postižení. Také podle §6 zákona 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů držením tohoto průkazu vzniká nárok na příspěvek na mobilitu. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, [b.d.]) **Příspěvek na mobilitu** mohou pobírat osoby, které opakovaně využívají placenou dopravu. (Úřad práce ČR, 2023a) V případě potřeby mohou také žádat o **příspěvek na zvláštní pomůcku**, takovou pomůckou může být například motorové vozidlo, schodišťová plošina nebo úprava bytu, aby se po něm mohly osoby se zdravotním postižením bez problémů pohybovat. (Úřad práce ČR, 2023b)

Příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku a průkaz osoby se zdravotním postižením se řídí podle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů a podle vyhlášky č. 388/2011 Sb., o provedení

některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022c)

Jedním z nástrojů sociální pomoci jsou i **sociální služby**. Jejich cílem je zachování důstojnosti klientů, rozvoj jejich schopností, zlepšení nebo udržování soběstačnosti klientů. Sociální služby vychází z individuálních potřeb klientů. Všechny sociální služby poskytují základní sociální poradenství. (MPSV, 2020a)

2.2.1 Sociální služby pro seniory

Ve velké míře jsou senioři umísťováni do **domovů pro seniory** nebo do **domovů se zvláštním režimem**, o čemž svědčí i to, že je jejich kapacita v současnosti naplněna a spoustu žadatelů není možné přijmout. Alternativou k umísťování do pobytových služeb jsou služby terénní, které mohou působit v místě bydliště klienta, nebo služby ambulantní, do kterých může senior docházet podle potřeby. (MPSV, 2020a) Následující služby mohou být využívány pro podporu setrvání seniora v jeho přirozeném prostředí a také mohou pečujícím osobám poskytovat potřebný čas na odpočinek.

Služby **osobní asistence** jsou poskytovány v klientově přirozeném prostředí. Náplní osobní asistence je pomoc při každodenních aktivitách, jako je běžná péče o vlastní osobu, pomoc v úkonech osobní hygieny, pomoc s údržbou domácnosti, usnadnění kontaktu se společenským prostředím a asistenci při prosazování práv a zájmů klienta. (MPSV, 2020a)

Druhou možností je **pečovatelská služba**, ta je poskytována osobám, které mají omezenou soběstačnost. Služba může být poskytována buď přímo v domácím prostředí klientů nebo v zařízeních sociálních služeb. Zahrnuje asistenci při běžných úkonech péče o vlastní osobu, podporu při osobní hygieně a stravování a pomoc se zajištěním chodu domácnosti. (MPSV, 2020a)

Odlehčovací služby mohou být klientům poskytovány terénní, ambulantní nebo pobytovou formou. Služby jsou určeny osobám se sníženou soběstačností, o které se stará osoba blízká. Hlavním cílem služby je poskytnout pečujícím osobám potřebný čas na odpočinek. Obsahem služby je pomoc s běžnými úkony péče o sebe sama, asistenci při osobní hygieně či poskytnutí vhodných podmínek pro osobní hygienu, zajištění stravy nebo asistenci při jejím zajišťování, poskytnutí ubytování, zajištění kontaktu se společenským prostředím, terapeutické aktivity a asistenci při prosazování práv a oprávněných zájmů. (MPSV, 2020a)

Centra denních služeb jsou poskytována ambulantní formou osobám s omezenou soběstačností, které potřebují asistenci jiné fyzické osoby. Služba se snaží posilovat

soběstačnost a samostatnost klientů v nepříznivé sociální situaci, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením. Náplní služby je asistence při osobní hygieně nebo zajištění vhodných podmínek pro její uskutečnění, poskytování stravy nebo pomoc s jejím zajištěním, výchovné, aktivizační a vzdělávací činnosti, terapeutické aktivity, zajištění kontaktu se společenským prostředím a také pomoc s uplatňováním práv a osobních zájmů. (MPSV, 2020a)

Dalším druhem ambulantních sociálních služeb určených pro osoby se sníženou schopností sebeobsluhy jsou **denní stacionáře**. Jsou určeny pro osoby vyžadující pomoc jiné fyzické osoby. V denních stacionářích pracovníci pomáhají klientům s úkony běžné péče o vlastní osobu, s výkonem osobní hygieny nebo zajištěním vhodného prostředí pro osobní hygienu, zprostředkováním kontaktu se společenským prostředím a s uplatňováním práv a zájmů. Ve službě je klientům také poskytována strava, jsou jim nabízeny výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti a sociálně terapeutické aktivity. (MPSV, 2020a)

Senioři mohou také využívat **sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením**. Jedná se o ambulantní nebo terénní služby určené pro osoby v důchodovém věku nebo pro osoby se zdravotním postižením, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Služba poskytuje asistenci při zprostředkovávání kontaktu se společenským prostředím, terapeutické aktivity a také asistenci při prosazování práv a oprávněných zájmů klientů. (MPSV, 2020a)

Je možné využívat také služby **sociální rehabilitace**. Jedná se o specifický soubor činností, pomocí kterých klient směřuje k dosažení soběstačnosti, nezávislosti a osamostatnění. Pracovník s klientem pracují na rozvoji klientových specifických činností a dovedností, posilování návyků a nacvičují společně výkon běžných činností, které jsou nezbytné pro samostatný život. Sociální rehabilitace může být poskytována formou terénní, ambulantní i pobytovou. Všechny formy služby obsahují pomoc s nácvičkou dovedností potřebných ke zvládnutí péče o vlastní osobu, soběstačnosti a další aktivity, které vedou k sociálnímu začlenění. Dále je poskytována asistence při zprostředkovávání kontaktu se společenským prostředím a při uplatňování práv a oprávněných zájmů klientů. Ve službě jsou také nabízeny vzdělávací, výchovné a aktivizační činnosti. Ve formě pobytové služby je navíc zajištěno ubytování, stravování, pomoc při výkonu osobní hygieny nebo poskytnutí podmínek vhodných pro osobní hygienu. (MPSV, 2020a)

2.3 Deinstitucionalizace sociálních služeb

V rámci sociální politiky jsou také vytvářeny koncepce, strategie a akční plány, které se zabývají budoucím vývojem jednotlivých politik. Několik koncepcí a strategií se zaměřuje na deinstitucionalizaci sociálních služeb. Na národní úrovni tuto problematiku řeší **Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016 až 2025**. Tato strategie je rámcový dokument, který se zabývá střednědobým výhledem na vývoj sociálních služeb. Jejím smyslem je nastavení systému sociálních služeb tak, aby lépe reagoval na potřeby osob v tíživé životní situaci a aby jim umožnil zůstat v jejich přirozeném prostředí, je-li to možné za využití neformální péče. (MPSV, 2015a)

Problematika deinstitucionalizace sociálních služeb a přechodu na individuální péči je dále popsána v **Akčním plánu k přechodu sociálních služeb k péči poskytované na komunitní bázi a k větší individualizaci péče a k podpoře deinstitucionalizace sociálních služeb v ČR pro období 2023–2025**. Tento plán sociálních služeb navazuje na Národní strategii rozvoje sociálních služeb na období 2016 až 2025. (MPSV, 2023)

Plán deinstitucionalizace stojí na potřebě transformace sociálních služeb. To znamená, že je třeba změnit nebo upravit řídicí procesy, financování, vzdělávání a také místa a formy poskytování sociálních služeb do takové podoby, aby výsledná péče mohla probíhat především v přirozeném prostředí člověka a docházelo tedy i k postupnému snižování počtu lůžek v institucích nekomunitního charakteru poskytující péči. (MPSV, 2023)

Základem pro tento akční plán je potřeba pokračovat v podporování inkluze osob, které jsou znevýhodněny z důvodu věku nebo zdravotního stavu, jde tedy především o podporu seniorů a osob se zdravotním postižením. (MPSV, 2023)

Jedním ze strategických cílů akčního plánu, důležitým pro setrvávání seniorů v jejich přirozeném prostředí, je: *„Vytvořit podmínky pro svobodnou volbu klienta o směřování další pomoci, podpory a péče s důrazem na respektování přirozené důstojnosti, osobní nezávislosti, samostatnosti a práva začlenění do společnosti.“* V rámci toho cíle je třeba zajistit koordinovanou činnost, která povede k podpoře klienta zapojením všech dostupných zdrojů, jako je rodina, odborníci a sociální a zdravotní služby. Všichni tito aktéři budou podporováni ve vzdělávání v relevantních oblastech. (MPSV, 2023)

2.4 Rozvoj sociálních služeb na území Olomouckého kraje

Pro rozvoj sociálních služeb v Olomouckém kraji v kontextu péče o seniory v jejich domovech jsou stěžejní následující tři dokumenty. **Strategie rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje** přímo říká, že sociální služby se snaží rozvíjet či zachovat soběstačnost svých klientů a zároveň je podporují v tom, aby mohli vést běžný způsob života a zůstat součástí místního společenství. Uvádí, že domovy pro seniory jsou společně s ostatními pobytovými sociálními službami nejvíce nákladné. Zároveň ukazuje na to, že zejména v Olomouci a jeho okolí nabídka těchto míst neodpovídá poptávce. V Olomouckém kraji je zhruba 180 tisíc osob, které pobírají starobní, vdovecký nebo vdovský důchod. Senioři jsou tak nejpočetnější ohroženou skupinou a do budoucna lze očekávat, že jejich počet ještě více poroste. (Olomoucký kraj, 2020, s. 11-13)

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji zase zmiňuje potřebu podpory neformálních pečujících osob. Je zde popsáno, že je třeba lépe propojovat osoby, které neformálně pečují s vhodnými sociálními službami. Předpokládá se, že toto opatření bude sloužit k vzdělání a získání potřebných dovedností neformálně pečujících osob. Dále, že se budou hledat další zainteresované osoby, které budou vyškoleny a budou se také zapojovat a pomáhat hlavním neformálním pečujícím, aby měli čas na odpočinek. (Odbor sociálních věcí Krajského úřadu Olomouckého kraje, 2022, s.106-107)

Na Střednědobý plán rozvoje navazuje **Akční plán rozvoje sociálních služeb Olomouckého kraje**. Akční plán se vytváří vždy na rok. Plán na rok 2024 se mimo jiné zaměřuje na podporu služeb, které umožňují seniorům déle zůstat v jejich domovech. Jedná se o podporu odlehčovací služby, pečovatelské služby a osobní asistence. (Odbor sociálních věcí Krajského úřadu Olomouckého kraje, 2023, s. 18-21)

2.5 Politika stárnutí

Politika přípravy na stárnutí se zabývá především tvorbou strategických dokumentů přípravy na stárnutí. Dále má na starost zasedání Rady pro seniory a stárnutí populace, osvětu v oblasti stárnutí a mezinárodní spolupráci v oblasti přípravy na stárnutí. (MPSV, 2024b) V koncepcích

a plánech politiky přípravy na stárnutí je také zmiňována potřeba podpory neformálních pečujících.

2.5.1 Koncepce a strategie politiky přípravy na stárnutí

K postavení neformálních pečujících se vyjadřuje **Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025**. Je v něm zmíněno, že 1/5 dospělých Čechů je zapojena do péče o blízkou osobu. Většina pečujících osob jsou ženy, které tvoří 62 % všech pečujících a 75 % osob, které pečují intenzivně. To s sebou nese negativní dopady jako je zhoršení finanční situace, omezení zaměstnání či odchod z něj, nebo také zhoršení zdravotního stavu. Čím je péče intenzivnější, tím jsou negativní dopady vyšší. Ve chvílích, kdy už pečující osoba situaci nezvládá, obrací se většinou na instituce poskytující péči. Velkým problémem je podle této strategie nedostatek podpůrných služeb pro pečující i osoby, které péči vyžadují. (MPSV, 2022b)

Na Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti navazuje **Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti** na období 2023–2025. Podle něj většina lidí upřednostňuje zůstat v domácím prostředí, což však z důvodu nedostatku podpůrných sociálních služeb není možné. Zároveň roste počet žádostí o místa v domovech pro seniory, což také znamená, že je čím dál více osob na čekacích listinách. Současně se tedy zvyšuje i počet neformálních pečujících, ale kvůli tomu, že péče nebývá rozdělena mezi více osob, vznikají tak negativní dopady popsány výše. Strategický cíl č. 5.2. se zaměřuje na zajištění dostupnosti sociálních a zdravotnických služeb, které budou umožňovat důstojný život i osobám vyžadujícím pomoc jiných osob. Specifický cíl č. 5.2.2. je zaměřený na posilování dostupnosti sociálních služeb, které umožní setrvání osoby v domácím prostředí a na individualizovanou péči. Dalším ze strategických cílů Akčního plánu je cíl 5.3., cílená podpora neformálních pečujících. Tento strategický cíl obsahuje tři specifické cíle. Ty se zaměřují na usilování o zavedení neformálních pečujících v legislativě, dále na posilování jejich postavení na trhu práce a podporu návratu do zaměstnání, a také na vyšší zapojení mužů do péče o blízké osoby. (MPSV, 2024a)

2.6 Rodinná politika

Rodinná politika zahrnuje aktivity a opatření státu, které mají za cíl podporu přirozených funkcí rodiny. Snahou rodinné politiky je odstraňování překážek a vytváření prostředí, které je

k rodinám přívětivé. Jedním z cílů rodinné politiky je podpora mezigenerační solidarity a soudržnosti rodin. Rodinná politika je prováděna na státní, krajské i obecní úrovni. V péči o seniory hraje rodinná politika roli především v posilování mezigenerační solidarity. (MPSV, 2008)

2.6.1 Koncepce rodinné politiky

Potřeba podpory neformální péče je také zmíněna v **Koncepci rodinné politiky**. Důvodem pro potřebu podpory neformální péče je především demografický vývoj, který ukazuje, že v budoucnu bude stále více přibývat starších osob vyžadujících péči a umístování seniorů do pobytových služeb není podle koncepce vhodným řešením. Koncepce zmiňuje to, že setrvání seniorů v jejich domácím prostředí má pozitivní vliv na jejich fyzické i psychické zdraví. Dále také zmiňuje to, že v budoucnu vzroste počet seniorů z jedné pětiny obyvatel ČR na jednu třetinu. V současnosti je nemožné takhle rychle vybudovat dostatečné množství míst v léčebnách dlouhodobě nemocných a v domovech pro seniory. (MPSV, 2017)

3 Problematika ve veřejně politických dokumentech

Na sociální politiku navazují legislativní dokumenty, které jsou jedním z jejích nástrojů. Také se k ní pojí mezinárodní dokumenty, které byly přijaty v rámci OSN a dvě Evropské charty, které sice nejsou v ČR právně závazné, ale jsou v kontextu zapojení neformálních pečujících do péče o seniory relevantní.

3.1 Legislativní dokumenty

Následující právní dokumenty, které jsou závazné pro Českou republiku, zmiňují především právo všech osob na zachování důstojnosti a na ochranu jejich rodinného a soukromého života. Tedy, že nikdo není oprávněn do jejich soukromého nebo rodinného života zasahovat, pokud se nejedná o krajní případy. Prvním dokumentem, který se zmiňuje o těchto právech je **Listina základních práv a svobod**. Hlava druhá, oddíl první, článek 10 této listiny říká, že „(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“ a, že „(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“ (Usnesení č. 2/1993 Sb.)

Dále jsou tato práva popsána také v **Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a svobod**. Hlava I popisující práva a svobody, článek 8 pojednávající o právu na respektování rodinného a soukromého života říká, že „1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“ a také „2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“ (Sdělení č. 209/1992 Sb.)

O těchto právech pojednává také **Evropská sociální charta**, konkrétně část I, říká, že „Rodina jakožto základní jednotka společnosti má právo na vhodnou sociální, právní a hospodářskou ochranu k zajištění svého plného rozvoje.“ V části II, článku 16 potom stojí, že „Právo rodiny na sociální, právní a hospodářskou ochranu s cílem zajistit nezbytné podmínky pro plný rozvoj rodiny, která je základní jednotkou společnosti, se smluvní strany zavazují podporovat ekonomickou, právní a sociální ochranu rodinného života takovými prostředky, jako jsou rodinné dávky, daňová opatření, poskytování bydlení pro rodiny, dávek novomanželům, a jinými vhodnými prostředky.“ (Sdělení č. 14/2000 Sb. m. s.)

K zachování soukromí a svobody jednotlivce se také vyjadřuje **Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách**, který v §38 říká, že „...Každý má právo na poskytování služeb sociální péče v nejméně omezujícím prostředí.“ V současnosti je také připravována novela tohoto zákona, ta by měla podporovat poskytování péče v přirozeném prostředí klientů. V návaznosti na poskytování péče a sociálních služeb v domovech klientů bude v novele zakotvena i oblast neformální péče. Nově by se měli neformální pečující stát cílovou skupinou sociální práce a měla by jim být také poskytována podpora prostřednictvím sociálních služeb. (MPSV, 2024d)

3.2 Mezinárodní dokumenty

Mezi důležité mezinárodní dokumenty, které se vyjadřují k péči o seniory patří **Zásady OSN pro seniory**. Ty se dělí do několika oblastí. Například v oblasti, která se zaměřuje na nezávislost seniorů stojí, že by senioři měli žít v takovém prostředí, které je pro ně bezpečné, které si mohou přizpůsobit osobním preferencím a schopnostem, které se v průběhu času mění. Také se zde uvádí, že by měli žít ve svých domovech tak dlouho, jak je to možné. V oblasti, která zmiňuje zásady péče o seniory je napsáno, že mají mít užitek z rodinné péče a péče a ochrany od společnosti a tyto mají být v souznění s hodnotami konkrétní společnosti. Dále nesmí být seniorům odepřena žádná lidská práva a základní svobody, do kterých spadá i respekt jejich důstojnosti, potřeb a soukromí a také mají právo sami rozhodovat o péči o ně a o jejich životní kvalitě. (MPSV, 2020b)

Druhým důležitým mezinárodním dokumentem zabývajícím se problematikou stárnutí je **Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí** z roku 2002. Tento plán byl přijat během prvního Světového shromáždění o stárnutí ve Vídni. Jednou z oblastí, kterou se tento plán zabývá je bydlení a životní prostředí. Podle tohoto plánu jsou pro starší osoby bydlení a prostředí, ve kterém žijí, obzvláště důležité. Je uznáváno, že dobrá kvalita bydlení podporuje zdraví a zvyšuje životní pohodu. Velmi důležité je, aby si mohli senioři sami vybrat, kde chtějí žít. (MPSV, [b.d.]a)

Jedním z cílů tohoto akčního plánu je tedy, s ohledem na preference každého jednotlivce a jeho finanční možnosti, podporovat seniory v setrvání v jejich místě bydliště. Tohoto cíle má být dosaženo pomocí koordinace mezisektorového úsilí, které směřuje k integraci seniorů do jejich rodin a komunit. Také je k dosažení cíle potřeba poskytovat seniorům a jejich rodinám či pečovatelům potřebné informace, které se týkají všech možností jejich bydlení. (MPSV, [b.d.]a)

Dalším cílem je poskytovat seniorům souvislou a koordinovanou péči z různých zdrojů, jako jsou pečovatelé či sociální služby. Rovněž je třeba podporovat osoby, které o seniory

pečují. Náplní opatření, která povedou k naplnění cíle je podpora rodinné péče a péče se základem v komunitě. Stejně tak je třeba se zaměřit na zvyšování kvality péče a zlepšování přístupu k dlouhodobé péči pro staré a osamělé osoby, která bude mít základ v komunitách. Toto opatření povede k tomu, že by se péče zajišťovaná přímo v komunitách mohla stát alternativou k umisťování seniorů do pobytových služeb. K dosažení cíle je také třeba podporovat rozvoj formálních i neformálních systémů sociální podpory. Pomocí podpory těchto systémů bude možné zvyšovat schopnost rodin zajistit dlouhodobou péči o starší členy rodin. Při podpoře rodinné a komunitní péče je třeba rovnoměrně rozdělovat povinnosti mezi muže a ženy. To proto, aby bylo pro pečující osoby jednodušší sladit rodinný a pracovní život a aby nedocházelo k přetížení jednoho pečujícího. (MPSV, [b.d.]a)

Právy a povinnostmi seniorů se zabývá také **Evropská Charta práv a povinností starších osob vyžadujících dlouhodobou péči a pomoc**. Důvodem sepsání charty bylo vytvoření rámce podpory duševního a fyzického zdraví a důstojnosti starších závislých osob, tak, aby byl využitelný ve všech zemích EU. K této chartě byl také vytvořen manuál, který přímo ukazuje, jak mají být práva zajišťována ze strany subjektů poskytujících seniorům péči nebo pomoc. Charta ukazuje na konkrétních příkladech také osvědčené postupy toho, jak se v minulosti dařilo prosazovat dodržování práv seniorů. (EUSTaCEA, 2010)

Na práva neformálních pečujících se potom zaměřuje **Evropská charta rodinných pečovatelů**. Ta definuje, kdo je neformálním pečujícím. Říká, že osoba vyžadující péči jiné osoby by si měla svého pečujícího sama zvolit a pečující by měl se svou rolí souhlasit. Pečujícím by také měla být poskytována dostatečná podpora, a to v oblasti zdravotní, psychologické i v oblasti sociální podpory. Neměl by být omezen jejich přístup na pracovní trh. Pečující osoby by měly znát svá práva a povinnosti. Také mají mít přístup ke všem informacím, které jim pomohou při naplňování jejich nové role. Mají mít přístup ke vzdělávacím kurzům, které jim pomohou prohlubovat znalosti potřebné k péči o blízkou osobu. (COFACE Families Europe, 2017)

Evropská charta práv a povinností starších osob vyžadujících dlouhodobou péči a pomoc ani Evropská charta rodinných pečovatelů nejsou pro ČR právně závazné, nicméně jsou pro problematiku péče o seniora v jeho domácím prostředí relevantní.

4 Etické hledisko práce se seniory

Při rozhodování v sociální práci vychází pracovníci z etických, právních, politických a technických faktorů, které jsou v praxi vzájemně propojeny. Je tedy důležité, aby pracovníci jednali nejen v souladu se zákony, ale také aby jednali eticky. Etické jednání je takové, kdy pracovník jedná s ohledem na spokojenost klienta. (Matoušek, 2013b, str. 23)

Etika sociální práce je souborem zásad, které by měly osoby pracující v sociálních službách dodržovat. Hodnoty a zásady sociální práce jsou v současnosti sepsány v kodexech. (Matoušek, 2008, str. 55) Znalost hodnot sociální práce i etických kodexů je pro sociální pracovníky důležitá, jelikož jim může usnadňovat rozhodování v situacích, kdy mají řešit etické problémy či dilemata. **Etické problémy** vznikají ve chvílích, kdy pracovník ví, jak by měl rozhodnout, ale rozhodnutí je pro něj z nějakého důvodu obtížné, anebo se mu přičí. **Etické dilema** nastává ve chvílích, kdy se pracovníkovi naskytnou možnosti řešení, ani jedna z nich ale není vhodná. Zároveň se díky kodexům mohou sociální pracovníci lépe identifikovat se svojí profesí a mohou lépe a jistěji odvádět svoji práci. (Matoušek a kol., 2013, str. 24, 48)

Mezinárodní federace sociální práce definovala základní **etické principy** sociální práce proto, aby sociální pracovníci ve své praxi jednali co nejvíce eticky. Etické principy popsané v prohlášení Mezinárodní federace sociálních pracovníků jsou:

- Uznání přirozené lidské důstojnosti
- Prosazování lidských práv
- Prosazování sociální spravedlnosti
  - Čelit diskriminaci a institucionálnímu útlaku
  - Respekt k rozmanitosti
  - Rovný přístup ke zdrojům
  - Čelit nespravedlivé politice a praktikám
  - Budování solidarity
- Prosazování práva sebeurčení
- Prosazování práva na participaci
- Respektování důvěrnosti a soukromí
- Jednání s lidmi jako celostními bytostmi
- Etické využití technologií a sociálních médií
- Profesionální integrita (IFSW, 2018)

Při podpoře rodinné péče o seniora jsou pro pracovníka klíčové zejména následující principy. Budování solidarity, především té mezigenerační, je důležité pro podporu seniora ze strany rodiny. Pracovník musí podporovat seniora v prosazování práva sebeurčení, senior má právo

činit vlastní rozhodnutí ohledně své budoucnosti. Také prosazování práva na participaci je nezbytné při zařizování neformální péče, senior by se měl účastnit všech procesů, které vedou k rozhodnutí o tom, jak a kým mu bude péče poskytována.

Na základních etických principech podle IFSW stojí i **Etický kodex sociálních pracovníků České republiky**, který byl vydán Společností sociálních pracovníků ČR. Ten v bodě č. 1 představuje základní etické zásady, popisuje hodnoty sociální práce a prameny, ze kterých kodex vychází. Dále jsou v bodě č. 2 představena pravidla etického chování sociálního pracovníka, a to ve vztahu ke klientovi, ve vztahu k zaměstnavateli, ve vztahu ke kolegům, ve vztahu k povolání a odbornosti a ve vztahu ke společnosti. V Etickém kodexu sociálních pracovníků ČR jsou představeny i oblasti, ve kterých mohou nejčastěji nastat etické problémy či dilemata a je v něm také popsáno, jak při řešení etického problému postupovat. (Společnost sociálních pracovníků ČR, 2006)

Z oblasti zásad práce s klientem lze při plánování péče v rodině vycházet především z následujících dvou bodů: „2. 1. 3. *Sociální pracovník pomáhá se stejným úsilím a bez jakékoliv formy diskriminace všem klientům. Sociální pracovník jedná s každým člověkem jako s celostní bytostí. Zajímá se o celého člověka v rámci rodiny, komunity a společenského a přirozeného prostředí a usiluje o rozpoznání všech aspektů života člověka. Sociální pracovník se zaměřuje na silné stránky jednotlivců, skupin a komunit a tak podporuje jejich zmocnění.*“ a „2. 1. 6. *Sociální pracovník podporuje klienty při hledání možností jejich zapojení do procesu řešení jejich problémů.*“

4.1 Etická dilemata

V následující části jsou popsána některá etická dilemata, která mohou sociální pracovníci při práci se seniory řešit. Do první kategorie etických dilemat jsou zařazena ta, kdy **proti sobě stojí zájmy klienta a jeho rodiny**. Příkladem může být situace, kdy se rodina snaží protlačit svou vůli, ale klientovi tím může spíše uškodit (Zárubová, 2020), konkrétně se to může stát ve chvílích, kdy rodina tlačí seniora do účasti na aktivitách, kterých on se účastnit nechce. (Hrušková, 2013) Dalším příkladem může být situace, kdy si rodina přeje umístit seniora do domova pro seniory, ale on by raději zůstal ve svém místě bydliště. (Mikysková, 2023)

Při řešení dilemat tohoto druhu by se měl sociální pracovník řídit přáním klienta. V tomto jednání ho podpoří bod 4. „*Sociální pracovníci respektují a prosazují práva lidí činit vlastní rozhodnutí, pokud tím nejsou ohrožena práva a oprávněné zájmy druhých.*“ a 5 „*Sociální pracovníci podporují budování sebeúcty a schopností lidí. Podporují jejich plné zapojení a*

účast ve všech aspektech rozhodování a jednání, která ovlivňují jejich život.“, z etických principů popsanych Mezinárodní federací sociální práce. (IFSW, 2018) Podobně jsou body popsány v Etickém kodexu společnosti sociálních pracovníků ČR, který říká, že „Sociální pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva svých klientů.“ a „Sociální pracovník podporuje klienty při hledání možností jejich zapojení do procesu řešení jejich problémů.“ (Společnost sociálních pracovníků ČR, 2006) V situaci, kdy chce rodina umístit seniora do domova pro seniory, ale on toto odmítá, je důležité i motivování rodiny k tomu, aby hledali jiné možnosti řešení, jako je využití jiných služeb nebo zapojení více členů rodiny či osob z okolí klienta. V takových momentech může pracovník nalézt oporu v bodě 2. 1. 5. Etického kodexu společnosti sociálních pracovníků ČR, který říká, že „Sociální pracovník podporuje klienty při využívání všech služeb a dávek sociálního zabezpečení, na které mají nárok, a to nejen od instituce, ve které jsou zaměstnáni, ale i ostatních příslušných zdrojů. Poučí klienty o povinnostech, které vyplývají z takto poskytnutých služeb a dávek. Podporuje klienta při řešení problémů týkajících se dalších sfér jeho života.“ (Společnost sociálních pracovníků ČR, 2006) Dále je pro tuto situaci důležitý bod 3. 5 z etických principů Mezinárodní federace sociální práce, ve kterém stojí, že „Sociální pracovníci aktivně pracují v komunitách a se svými kolegy, a dalšími odbornými pracovníky, na vybudování sítí solidarity, které by pracovaly na transformačních změnách a na inkluzivní a zodpovědné společnosti.“ (IFSW, 2018)

Druhým typem etických dilemat, se kterými se pracovníci často setkávají jsou ta, kdy se do **konfliktu dostává bezpečí klienta a jeho svobodná vůle** rozhodnout se, kde chce žít. To může nastat ve chvíli, kdy se především ze zdravotních důvodů zhorší stav klienta a ten najednou vyžaduje větší podporu, než dostává. To může vést k ohrožení zdraví a bezpečnosti seniora. (Mikysková, 2023)

V situacích, kdy je v konfliktu zdraví a přání klienta by jej mohl pracovník motivovat k tomu, aby upřednostnil své zdraví a přijal potřebnou podporu. Relevantní jsou v tomto případě opět body odkazující na právo klienta činit vlastní rozhodnutí a na zapojování klienta do řešení jeho situace. Když senior službu odmítá, může se s pracovníkem domluvit na kompromisu, služba mu může být poskytována „na zkoušku“ po omezenou dobu. V praxi díky tomuto postupu může přijít na to, že mu služba v některých věcech opravdu pomáhá a s pracovníkem se po uplynutí „zkušební doby“ domluví, jak bude spolupráce vypadat nadále. V případech, kdy má klient omezenou svéprávnost o jeho umístění do služeb rozhoduje opatrovník nebo úřad obce s rozšířenou působností, který za něj odpovídá. Ten může rozhodnout o umístění klienta do zařízení sociálních služeb proti jeho vůli pouze v případě, že „a) neposkytnutí okamžité pomoci při řešení nepříznivé sociální situace by v důsledku oslabení

nebo ztráty schopnosti z důvodu nepříznivého zdravotního stavu způsobeného duševní poruchou ohrozilo její život nebo by jí hrozilo vážné poškození zdraví anebo by totéž hrozilo osobám v jejím okolí a b) nezbytnou podporu a pomoc jí nelze zajistit mírnějšími a méně omezujícími opatřeními.“ I v takových situacích může ale klient projevit vážně míněný nesouhlas, který je třeba nahlásit soudu, který rozhodne o dalším postupu. (Zákon č. 108/2006 Sb., § 91) I ve chvílích, kdy o poskytování služby rozhoduje opatrovník je však vhodné klienta motivovat a vysvětlit mu, v čem je pro něj přínosné, když mu budou služby poskytovány.

5 Podpora setrvání seniora v přirozeném prostředí

V předchozích kapitolách je popsána aktuální situace v kontextu péče o seniory. Je popsáno, že pobytové služby pro seniory mají plné kapacity a spousta žádostí zůstává neuspokojených. Na tuto situaci reaguje i stát prostřednictvím koncepcí a plánů sociální politiky, které zmiňují potřebu deinstitucionalizace sociálních služeb a větší podporu péče v rodinném prostředí. Tato problematika je však řešena i na mezinárodní, krajské a obecní úrovni. V následující kapitole je tedy popsána možnost poskytování péče v rodině a také metoda rodinných konferencí, která může sloužit jako podpora rodiny při poskytování péče seniorovi.

5.1 Poskytování péče v rodině

Rodina je a vždy byla základním prvkem lidských společností. (Matoušek a kol., 2013, str. 181) Rodinou se rozumí skupina dvou a více osob, které jsou spojeny pokrevně, manželstvím, soužitím nebo adoptí. Rozlišuje se nukleární a širší rodina. Členové nukleární rodiny jsou vzájemně propojeni partnerskými a rodičovskými vztahy, skládají se tedy z rodičů a jejich dětí. (Encyclopedia Britannica, 2023b). Do širší rodiny se řadí všichni příbuzní, jedná se tedy i o prarodiče, strýce, tety a další vzdálenější členy rodiny. (Encyclopaedia Britannica, 2023a) V minulosti bývala rodina prvním a často i jediným zdrojem pomoci lidem v nouzi. S rozvojem sociálních služeb začaly být problémy stále častěji řešeny jejich využitím a ustupovalo se od řešení v rodině. V poslední době je ale naopak zase vidět odklon od umisťování osob do pobytových služeb. Stále častěji je možné spatřit, že se pracovníci přiklánějí k řešením, která, pokud je to možné, podporují rodinu v řešení problému. Dále jsou také častěji využívány služby, které nabízí rodinám péči přímo v jejich domácím prostředí. Tyto služby bývají upřednostňovány před službami institucionálními. Výzkum ukazuje, že umístění osoby do zařízení ústavní péče bývá nevýhodným, v některých případech dokonce destruktivním řešením. Navíc tento postup odpírá rodině možnost podílet se na řešení problému, díky tomu může být rodina vnímána jako součást problému, a ne jako společenství, které by mohlo v jeho řešení napomoci. (Matoušek a kol., 2013, s. 181-196)

5.2 Rodinné konference

Rodinné konference jsou jednou z možností práce s rodinou. Slouží k setkání nukleární i širší rodiny a dalších blízkých osob, jako jsou např. sousedé, přátelé apod. Cílem setkání je najít

společné řešení problému, na kterém se budou zúčastnění podílet. Rodina pracuje na hledání odpovědi na otevřenou a jasně formulovanou otázku. Díky rodinným konferencím se členové rodin učí hledat vlastní zdroje potřebné k řešení a také slouží k aktivizaci rodiny a jejímu zplnomocňování. Lidé si při hledání možností řešení a při tvorbě plánu rodiny zachovávají vlastní samostatnost a rozhodovací pravomoc. Členové rodiny mají právo být během setkání sami a rozhodovat o plánu bez zásahů sociálních pracovníků a jiných odborníků. Jedním z účinků rodinných konferencí je i to, že mohou vést k vyjasnění pocitů a myšlenek jednotlivých členů, mohou také snížit napětí mezi jednotlivými členy a vést k uzdravení vztahů. Výstupem rodinné konference je písemně zpracovaný plán rodiny. Jedná se o konkrétní postup s popsány kroky, které povedou k naplnění cíle (vyřešení problému). (Pavlíková, Martínková, Ženíšková, 2015a) V případě péče o seniora by měl plán přesně říkat kdo, jak a kdy bude zajišťovat potřebnou pomoc.

Mezi zásady rodinných konferencí patří zejména to, že výsledek jednání má být nejlepším zájmem klienta. Dále také to, že prostředí rodiny má přednost před formálními institucemi zajišťujícími péči. Rodinná konference není povinnost, ale je právem rodiny řešit situaci vlastními zdroji. Členové rodiny a nejbližšího okolí jsou odborníky na vlastní situaci a zároveň jsou s dostatečnou podporou schopni zajistit prostředí, které je pro klienta vhodné a bezpečné. Všechny strany setkání jsou povinné dodržovat mlčenlivost a instituce nemůže žádné informace používat ve svých zprávách bez souhlasu účastníků setkání. (Pavlíková a kol., 2015a)

Jednou z hlavních výhod rodinných konferencí je umožnění delšího setrvání klienta v jeho přirozeném prostředí. Další výhodou je podpora rodiny, její osamostatnění a pravomoc rozhodovat o věcech, které se jí přímo dotýkají. Přínosem je také zapojení klienta do procesu tvorby řešení. (Pavlíková a kol., 2015a)

Rodinné konference je vhodné využít zejména ve chvílích, kdy problém nově propukl. V těchto případech se ukázala metoda jako nejúspěšnější. (Jirásek, Ženíšková, Pavlíková, 2015) Tato metoda je tedy vhodná především v momentech, kdy dojde k náhlému zhoršení zdravotního stavu seniora a najednou potřebuje podporu ve větší míře, než ji vyžadoval doteď. Také může být využita ve chvílích, kdy je z důvodu poklesu schopnosti sebeobsluhy podána žádost o umístění seniora do pobytové služby, žádost však může být z různých důvodů zamítnuta a rodina musí řešit, jak bude seniorovi poskytována náležitá péče.

5.3 Historie rodinných konferencí

Rodinné konference začaly být využívány na Novém Zélandu jeho původními obyvateli, Maory. Začaly se využívat na základě potřeby snížení nákladů státu na náhradní péči o děti a také na základě vzrůstajícího respektu evropských novousedlíků k právu Maorů na sebeurčení. V roce 1989 byl přijat zákon o dětech, mládeži a rodinách (The Children, Young Persons and Their Families Act), na základě kterého se staly rodinné konference pevnou součástí řešení problémů v oblasti péče o ohrožené dítě. (Pavlíková a kol., 2015a)

V Evropských zemích se rodinné konference jako první rozšířily v Nizozemsku, kde jsou využívány už od roku 1998. Postupem času přestaly být vnímány pouze jako metoda sociální práce, ale slouží k rozvoji celé společnosti. Cílem je upřednostňování plánů, které si stanoví sami občané, před těmi institucionálními. Pomocí tohoto přístupu je posilována samostatnost a sebeurčení rodin, které se učí využívat vlastní zdroje. Původně byly rodinné konference využívány v oblasti péče o děti a mládež, v současnosti se ale jejich využití rozšiřuje i do dalších oblastí. (Pavlíková a kol., 2015a)

V České republice začala využívat rodinné konference jako první organizace Amalthea v roce 2012. Pilotní projekt odstartoval na území Pardubického a Královehradeckého kraje. Po organizaci Amalthea začala konference připravovat také organizace Lata – programy pro mládež a rodinu, z. ú., která sídlí v Praze. Ve větší míře byly rodinné konference využity a představeny sociálním pracovníkům díky pilotnímu projektu MPSV „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“. Projekt probíhal v letech 2014 a 2015. Od té doby nebyly podobné projekty ve stejné míře realizovány a rodinné konference jsou tak v České republice stále na začátku. (Pfaurová, 2021)

5.4 Role jednotlivých osob při organizaci rodinných konferencí

Rodinné konference jsou připravovány vyškoleným nezávislým **koordinátorem**. Jeho úkolem je zajistit, aby se konference účastnili všichni, kteří mohou být do řešení problému zapojeni. Čím více osob se účastní, tím více lze získat pohledů na věc a možných řešení. Koordinátor je přítomen pouze na začátku konference a seznamuje rodinu s jejím průběhem. Během konference zůstává poblíž, ale přímo se neúčastní. (Joklová, 2015, s. 30-31) Úkolem koordinátora je připravit klienta a jeho rodinu na setkání. Snaží se jednotlivé členy rodiny

motivovat, aby se setkání účastnili. Jestli si to rodina přeje, zve na setkání i odborníky. Těm také musí vysvětlit, jaká bude jejich role. (Pavlíková, Martínková, Ženíšková, 2015b, s. 7)

Administrátor rodinných konferencí je osoba, která přímo nespolupracuje s rodinou, ale spolupracuje s koordinátorem a poskytuje mu metodickou podporu. (Pavlíková a kol., 2015a)

Role **odborníků** je pouze informativní. Mají rodině předat potřebné informace např. ohledně zdravotního stavu klienta. Odborníci mohou také rodině představit služby organizací, které by pro klienta mohly být vhodné. Jakmile předají rodině tyto informace, dále do průběhu konference a přípravy plánu nezasahují. (Pavlíková a kol., 2015b, s. 7)

Další osobou podílející se na rodinné konferenci je klientův **klíčový pracovník**. Ten by měl ideálně klientovi a rodině tuto schůzku nabídnout a motivovat je k tomu, aby využili možnosti sami vymyslet řešení jejich situace. Sociální pracovník by měl formulovat základní otázku, na kterou budou účastníci rodinné konference reagovat. Na konci RK, když má rodina vymyšlený rodinný plán, je klíčový pracovník tím, kdo plán schvaluje. (Pavlíková a kol., 2015b, s. 7)

Úkolem **rodinných příslušníků, případně sousedů a přátel**, je vytvořit plán rodiny, který bude řešením problémové situace. Plán musí vycházet z nejlepšího zájmu klienta. (Pavlíková a kol., 2015b, s. 7)

5.5 Průběh rodinné konference

Na začátku plánování rodinné konference stojí moment, kdy sociální pracovník rodinnou konferenci nabídne rodině jako možnost, které mohou využít. Když se rodina sama rozhodne, že chce konferenci vyzkoušet, sociální pracovník kontaktuje pracovníka služby, která rodinné konference zprostředkovává. Tato organizace poté zprostředkuje rodině koordinátora. Koordinátor se potom snaží kontaktovat co nejvíce osob, které by se mohly setkání účastnit. (Staub, 2013)

Po kontaktování možných účastníků dochází k přípravě samotného setkání. Je třeba zařídit vhodné místo setkání, určit datum a čas. Dále je třeba zařídit věci jako např. občerstvení pro účastníky. (Staub, 2013)

Samotná konference má tři fáze. První fází je předávání informací. Během této části je všem ještě jednou představen důvod setkání a otázka, na kterou budou hledat řešení. Také je vysvětleno, jak bude konference probíhat. V této části je přítomný koordinátor i odborníci, ti mohou představit např. podpůrné sociální služby, které by rodině mohly v její situaci pomoci. Zároveň je v této fázi prostor pro rodinu, aby se mohli její členové vzájemně předat podstatné

informace, které je třeba sdělit hned na začátku setkání. Také je během této fáze prostor na doptávání se odborníků na potřebné informace. Jakmile je vše objasněno, odborníci, sociální pracovník a koordinátor odchází a začíná druhá fáze, během které se rodina sama snaží pomocí dostupných zdrojů vymyslet rodinný plán. Ten musí reagovat na zadanou otázku. (Staub, 2013)

Když je plán vytvořen, rodina jej předkládá sociálnímu pracovníkovi. Jestliže plán reaguje na zadání, neohrožuje klienta a je v souladu s jeho nejlepšími zájmy, pracovník jej schválí. Po ukončení RK je pracovník dále v kontaktu s rodinou a dohlíží na plnění plánu, případně jej podle potřeby s rodinou a klientem upravuje. (Staub, 2013)

6 Zakotvení v teoriích a metodách sociální práce

V následující kapitole je popsáno zasazení metody rodinných konferencí do kontextu teorií, metod a technik sociální práce. Také je zde popsán odborný diskurz, pomocí kterého je nahlíženo na seniory a stárnutí.

6.1 Teorie a metody sociální práce

Definice sociální práce podle IFSW z roku 2014 říká, že: „Sociální práce je na praxi založená profese a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a posílení a osvobození lidí. Pro sociální práci jsou zásadní principy sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní zodpovědnosti a respektu k rozmanitosti podpořeno teoriemi sociální práce, sociálních a humanitních věd a domorodých znalostí. Sociální práce zapojuje lidi a struktury do řešení problémů a zlepšování životní pohody.“ (IFSW, 2014) Z oblastí zmíněných v definici sociální práce se v oblasti podpory seniorů pracovníci zabývají především posilováním sociální soudržnosti, tedy soudržnosti v rodinách a komunitách. Dále se zabývají prosazováním práv seniorů, zejména v oblasti rozhodování o jejich dalším životě. Snaží se také o zapojování ostatních osob a organizací do řešení klientovy situace. Metoda rodinných konferencí navíc vychází z maorské kultury, jde tedy o přenesení domorodých znalostí do oblasti sociální práce. (Matulayová, Jurníčková, Matulayová, 2021, str. 10)

6.1.1 Diskurz

Podpora života seniorů v jejich domácím prostředí je také součástí odborného diskurzu. Ve spojitosti s tématem práce se mezi odborníky mluví o sociální gerontologii. **Sociální gerontologie** se zabývá životem seniorů, vztahy seniorů s jejich okolím, se společností a vztahy mezi generacemi. Věnuje se také zkoumání souvislostí z oblastí demografie, sociologie, politologie, ekonomie a dalších společenských věd. (Čeledová, Kalvach, Čevela, 2016, s. 17)

Gerontologie má dva hlavní názorové proudy. Jde o **tradiční (medicínské) pojetí gerontologie** a o koncept kritické gerontologie. Tradiční pojetí se rozšířilo zhruba v polovině 20. století společně s rozvojem přírodních věd, který se projevil v rozvoji kvality lékařských oborů. Díky rychlému rozvoji bylo v oblasti medicíny dosahováno mnoha pokroků, které mohly vyřešit problémy spojované se stářím. Ve společnosti se tak začala rozšiřovat představa o stáří jako zdravotním problému charakterizovaném úbytkem schopností jedince. Staří lidé se

tak naučili využívat prostředky, nabízené v oblasti medicíny, jako řešení svých problémů. V důsledku tohoto modelu je starým lidem upíráno právo rozhodovat se o vlastním životě. Na seniory je najednou nahlíženo jako na stejnorodou skupinu, která je v očích společnosti často přítěží. (Kubalčíková a kol., 2015, str. 22-26)

Výsledkem nahlížení na seniora v kontextu tradiční gerontologie je propojení nemocí a stárnutí. Nemoc tedy není vnímána jako nemoc, ale jako příznak stáří. Starým lidem není poskytována dostatečná zdravotnická péče a jsou odkazováni na pobytová zařízení sociálních služeb z důvodu poklesu soběstačnosti. V pobytových zařízeních postupem času soběstačnost jednotlivců může opravdu klesat. (Kubalčíková a kol., 2015, str. 27)

Kritická gerontologie vznikla později jako kontrast k tradiční gerontologii. Tento koncept klade důraz na posilování role klienta při řešení náročných situací, a to hlavně v případech, kdy dochází k omezení jeho funkčního potenciálu a potřebuje k uspokojování svých potřeb pomoc jiné osoby. Kritická gerontologie stojí na tvrzení, že závislost není jen objektivním stavem, který je způsoben pouze úpadkem schopností, ale závisí i na životních podmínkách starších lidí. Pomocí využití sociální práce se může riziko vzniku sociálně konstruované závislosti snižovat ale i zvyšovat. (Kubalčíková a kol., 2015, str. 11)

Townsend a další autoři říkají, že příčinou sociálně konstruované závislosti je vytržení jedince z prostředí, které je pro něj přirozené. Dochází tak k přetrhání vazeb a vztahů s blízkým okolím jedince, což jeho závislost jen umocňuje. Podle Zgoly setrvání v přirozeném prostředí naopak umožňuje zajistit emocionální i fyzické bezpečí, podporovat identitu a sebevědomí jedince, dále umožňuje jedinci trávit čas smysluplnými činnostmi a podporovat jeho nezávislost. (Kubalčíková a kol., 2015, str. 32) Koncept kritické gerontologie se shoduje se základní myšlenkou této práce, a to, že je pro seniory vhodnější setrvání v domácím prostředí, oproti umístování do pobytových sociálních služeb.

6.1.2 Zakotvení v metodách sociální práce

Při řešení péče o seniora sociální pracovník musí často spolupracovat s jeho rodinou a nejbližším okolím. Nejdůležitější metodou sociální práce je tedy při využívání rodinných konferencí **práce s rodinou**. Při práci s rodinou je důležité, aby sami členové měli možnost zformulovat problém rodiny. Tento problém by měl být řešen jako první, dříve než problém definovaný sociálním pracovníkem. (Matoušek, 2008, str. 193) Pracovník spolupracuje s rodinou a dohlíží na plnění rodinného plánu péče o seniora, poskytuje rodině podporu, ocenění a případné poradenství. Pomáhá rodině průběžně vyhodnocovat nebo upravovat rodinný plán

podle aktuálních potřeb. Cílem spolupráce pracovníka s rodinou je udržení seniora v jeho přirozeném prostředí po co nejdelší možnou dobu, je-li to v klientově zájmu. (Janečková, 2010, str. 173)

Sociální pracovník pracuje také s **jednotlivcem**, kterým v tomto případě může být senior nebo případně i neformální pečující. Při práci s jednotlivcem je důležité, aby pracovník dokázal správně porozumět jeho problému a dostatečně zmapovat a pochopit klientovo prostředí. Je třeba, aby pracovník společně s klientem pracoval na řešení, které pomůže změnit klientovu nepříznivou situaci. Sociální pracovník musí mít dostatečný přehled o službách a jiných zdrojích podpory, které může klient čerpat, a které mu pomohou ke zlepšení jeho situace. Pracovník také pomáhá klientovi se v těchto zdrojích zorientovat. Klient si sám určuje své cíle a volí způsoby, jak jich dosahovat. (Havránková, 2008, str. 67-69) Klient jako jediný má právo rozhodovat o tom, jak s ním bude zacházeno. Sociální pracovník musí vytvořit vhodné prostředí pro to, aby mohl klient svobodně vyjádřit svůj názor. (Janečková, 2010, str. 170) Spolupráce sociálního pracovníka se seniorem bude zaměřena na řešení klientových přání, přípravu a plánování rodinné konference. Budou společně hledat možné zdroje podpory v klientově okolí z řad jeho rodiny, přátel, sousedů, ale i sociálních služeb. Také budou společně řešit zajištění finančních dávek. Při práci s pečující osobou se bude pracovník zaměřovat zejména na podporu a motivaci této osoby ve vykonávání péče, také se společně budou snažit hledat další možné zdroje podpory.

6.1.3 Zakotvení v teoriích sociální práce

Teorie, které jsou využívány ke zmapování prostředí, ve kterém se klient nachází jsou **ekologická perspektiva** a systémový přístup. Ekologickou perspektivu představila v roce 1973 Carl Germain, upozornila tehdy na fakt, že se sociální práce přestala zabývat širším okolím klienta. Ekologická perspektiva se věnuje klientovi, jeho prostředí i jejich vzájemným vztahům a interakcím. Říká, že pokud dojde ke změně u klienta, ovlivní to jeho prostředí a naopak. Cílem sociální práce z pohledu ekologické perspektivy je podpora růstu a rozvoje, odstraňování bariér ve společnosti, posilování adaptability klientů a také zvyšování schopností prostředí v reakci na potřeby jednotlivců. (Navrátil, 2001, str. 151-159) Z pohledu ekologické perspektivy nahlízejí pracovníci na klienty jako na součást jejich rodin a blízkých okolí. Seniora i všechny

osoby v jeho okolí vnímá jako vzájemně se ovlivňující prvky. Pracovníci v kontextu ekologické perspektivy také pracují na odstraňování bariér v seniorově nejbližším okolí.

Systémový přístup respektuje vazby mezi prvky z dané oblasti a tuto oblast zároveň chápe jako celek složený z částí. Zabývá se interakcemi a transakcemi uvnitř systému, i tím, jak systém interaguje s ostatními systémy. Jsou rozlišovány mikrosystémy (rodina, skupina) a makrosystémy (společnost, komunita, organizace). Zmapování celého systému, ve kterém se klient pohybuje je základem pro posouzení jeho situace. (Smutek, 2013, str. 37-40) V kontextu systémové teorie je rodina seniora vnímána jako celek, mezi jehož jednotlivými členy existují vazby, které celý celek ovlivňují. Systémový přístup také vnímá, že rodina vstupuje do interakcí s ostatními systémy a sama je součástí větších systémů, jako je např. komunita, společnost. Zároveň je rodina jako celek ovlivňována ostatními systémy.

Dále je možné při rodinných konferencích spatřit znaky antiopresivního přístupu. **Antiopresivní přístup** stojí na třech principech, spravedlnosti, rovnosti a spoluúčasti. Princip spravedlnosti předpokládá, že se s každým bude zacházet podle jeho práv, nikomu nebudou omezována nebo odpírána. Podle principu rovnosti je třeba brát v úvahu specifické potřeby každého člověka. Spoluúčast znamená, že klienti budou zapojováni do procesu rozhodování, tvorby individuálního plánu a vyhodnocování služeb. Díky tomu dochází ke zmocňování klientů a zároveň se vytváří předpoklady pro to, aby služby odpovídaly potřebám klientů. (Navrátil, 2001, str. 141) Zapojování do rozhodování, tvorby plánu a cíle nespadá pouze do práce pracovníka s klientem, ale odehrává se také v průběhu rodinné konference, které je klient přítomný a může aktivně zasahovat do řešení své situace. (Matulayová a kol., 2021, s. 13-14)

6.1.4 Techniky vycházející z teorií sociální práce

Jednou z technik sociální práce jsou přímo **rodinné konference**. (Matoušek, 2013a, str. 305) Jsou ale již představeny v předchozí kapitole, proto už zde nebudou znovu popisovány.

Pro zmapování vztahů mezi jednotlivými členy rodiny mohou být využity různé techniky. Těmi nejvhodnějšími jsou genogram a ekomapa. **Genogram** je technika, pomocí které je možné jasně a přehledně znázornit i komplikované vztahy v rodině pomocí stanovených znaků. Pomocí **ekomapy** je potom možné zachytit všechny zdroje, které mohou být klientovi dostupné v jeho okolí. (Kovařík, 2008, str. 203-205) Tyto techniky mohou používat koordinátoři při mapování klientova nejbližšího okolí a na základě zjištění a konzultací s klientem zvou osoby na rodinné konference.

Mezi techniky využívané v rámci antiopresivního přístupu patří **empowerment**. Klient by měl být zmocňován k tomu, aby zvládal život ve svém přirozeném prostředí. Součástí empowermentu je také pomoc klientům v získávání větší kontroly nad vlastními životy a životními podmínkami. (Navrátil, 2001, str. 141)

Z ekologické perspektivy a systemického přístupu vychází technika **síťování**. Pomocí této techniky hledá sociální pracovník v prostředí klienta osoby, které by se mohly rodinné konference účastnit a aktivně se tak podílet na řešení konkrétního problému. Technika síťování stojí na myšlence, že primárním zdrojem pomoci a podpory klienta má být jeho neformální sociální síť, do které spadá zejména rodina, přátelé a známí, kolegové, sousedi a ostatní osoby pohybující se v klientově blízkém okolí. (Matulayová a kol., 2021, s. 11-13)

Důležitou technikou zejména pro získávání informací při práci s jedincem je **rozhovor**. Pomocí rozhovoru zjišťuje pracovník, co by si klient přál a jak by chtěl, aby vypadala jeho budoucnost. Díky rozhovoru s klientem může pracovník zjistit, které osoby jsou v jeho okolí nejdůležitější, a které by tedy mohl pozvat na rodinnou konferenci. Lze také zjistit, do jaké míry je klient schopen se sám o sebe postarat a které oblasti mu naopak způsobují obtíže. (Janečková, 2010, str. 170)

Při práci s rodinou seniora může dojít k situaci, kdy je třeba využít techniku **motivačního rozhovoru**. Pracovník se pomocí motivačních rozhovorů snaží vytvořit pozitivní atmosféru, která by měla vést k navýšení motivace. Snaží se, aby se pomocí motivace změnil přístup klienta zevnitř, a ne kvůli tlaku vnějšího prostředí. (Miller, 2003, str. 46) Motivační rozhovor je vhodný v situacích, kdy rodina už nechce pokračovat v péči o seniora. Jeho cílem by mělo být dodání motivace rodině, aby se o seniora zvládla i nadále starat.

7 Identifikace problému a možnosti řešení

V případě této práce je hlavním problémem nedostatek pomoci seniorům. Příčinou tohoto problému je především stárnutí populace. Populace stárne z důvodu nižší porodnosti a delší doby života, z toho důvodu se bude v budoucnu počet seniorů ještě zvyšovat. (MPSV, 2015b) S přibývajícím věkem mnohdy postupně klesá schopnost seniorů se o sebe postarat. To vede k tomu, že senioři potřebují stále větší pomoc při každodenních aktivitách. V důsledku stárnutí populace a rostoucí potřeby pomoci seniorům jsou přetěžovány pobytové služby, které nemohou nadále svou kapacitu zvyšovat. (MPSV, 2017) V současné situaci také chybí podpora neformálních pečujících, což často vede k vyčerpání pečujících osob, které už nejsou dále schopny se o seniory starat. (Dragomirecká, 2020, str. 107-108)

V důsledku vysokého počtu neuspokojených žádostí o pobytové služby pro seniory je třeba hledat alternativní způsoby, jakými je možné zajišťovat potřebnou péči. Tento problém je řešen v několika koncepcích sociální politiky ČR, které se zaměřují na podporu setrvání seniorů v jejich přirozeném prostředí a na podporu neformální péče o seniory.

Jednou z možností řešení by mohlo být vytvoření služby, která bude pořádat rodinné konference pro rodiny se seniory. Tato služba bude poskytovat rodinám podporu při řešení jejich obtížné situace a pomůže se sestavením plánu péče o seniora. Pomocí služby mohou být rodiny také napojeny na ostatní instituce a služby, mimo ty pobytové, které mohou v jejich situaci pomoci. Bude tak nastaven přesný plán pomoci, v takové míře, kterou senior vyžaduje, aniž by musel opustit místo svého bydliště. Zároveň by díky navržení rodinného plánu nemělo docházet k přetížení jedné pečující osoby, ale péče by měla být rozložena mezi více osob a případně i mezi terénní či ambulantní služby. Služba by měla také poskytovat potřebnou podporu neformálním pečujícím.

8 Analýza potřebnosti

Už v dokumentech popsaných v kapitolách 2 a 3 lze vidět několikrát zmiňovanou potřebu podpory seniorů v setrvání v jejich domovech a také podporu neformálních pečujících. Na základě těchto dokumentů by mohlo být vhodné zavést službu, která by se zabývala řešením těchto potřeb. V následující kapitole je popsáno, jaká je v kontextu řešené problematiky využitelnost metody rodinných konferencí.

Pro analýzu potřebnosti byla využita primární i sekundární data. Byly provedeny krátké rozhovory s deseti dospělými osobami, jejichž rodiče jsou seniory, kteří potřebují péči jiné osoby, nebo je předpoklad, že ji brzy potřebovat budou. V rámci analýzy již existujících dat byly analyzovány tři různé výzkumy. Prvním je evaluace Pilotního projektu rodinných konferencí MPSV, kterou vypracovala organizace Amalthea. Jako druhý je popsán výzkum Univerzity Palackého v Olomouci, který se zabývá evaluací rodinných konferencí a jejich přínosů. Oba materiály hodnotí již proběhlé rodinné konference a výsledky, které byly zjištěny jsou využitelné pro tvorbu dalších projektů se stejným zaměřením. Třetím dokumentem, o který se analýza potřebnosti opírá, je výzkum, který byl uskutečněn jako součást diplomové práce na téma „Rodinná konference v kontextu přijetí seniora do institucionální péče“. Tento výzkum se zabýval názorem sociálních pracovníků v sociálních službách pro seniory na využitelnost metody rodinných konferencí při práci s klienty a jejich rodinami.

8.1 Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí

V rámci evaluace pilotního projektu MPSV zaměřeného na zavedení rodinných konferencí jako nástroje práce s rodinami a dětmi byli dotazováni respondenti z řad koordinátorů RK, administrátorů, pracovníků OSPOD a zúčastněných rodin. K evaluaci byly využity metody kvantitativního i kvalitativního výzkumu, konkrétně dotazníkové šetření a také polostrukturované rozhovory. Evaluace ovšem není úplně přesná, jelikož probíhala ještě před ukončením projektu a tím pádem nezahrnuje údaje ze všech konferencí a neumožňuje sledovat dopady v delším časovém úseku. Zároveň se nepodařilo získat odpovědi od všech účastníků a některá data, která byla k analýze poskytnuta nebyla kompletní, takže o to těžší bylo pro vyhodnocovatele analýzu zpracovat. Z plánovaných 50 konferencí bylo evaluováno pouze 17, ostatní byly buď zrušeny, nebo proběhly až po ukončení evaluací. Účastníci z těchto konferencí byli krátce po realizaci konference dotazováni především na průběh příprav rodinných konferencí a průběh setkání samotných. Pracovníci v této fázi zmiňovali jejich překvapení nad

tím, jak funkční plány byly rodiny schopny sestavit. Po třech měsících byli tito účastníci znovu kontaktováni k tomu, aby mohli sdělit, jak probíhá plnění stanovených plánů a jaké mají konference dopady. Oslovení sociální pracovníci byli ve většině případů spokojeni s průběhem RK i s jejím výsledkem. Většina z nich považuje vytvořené plány za realizovatelné se správně stanovenými cíli, které je možné plnit, nebo alespoň za dostatečné. (Jirásek, Ženíšková, Pavlíková, 2015)

Informace o naplňování plánů se bohužel podařilo získat pouze od účastníků sedmi konferencí. Z informací vyplývá, že většina cílů stanovených rodinou byla splněna v termínu nebo s mírným zpožděním. Sociální pracovníci se v 5 ze 7 případů vyjádřili tak, že RK splnila jejich očekávání. Jako hlavní pozitiva pracovníci zmiňovali, že se díky setkání podařilo najít rychlé řešení pro rodinu, dále kladně hodnotí rodinou dynamiku, kterou je možné v průběhu RK spatřit a díky které je snazší vytvořit konkrétní plán a stanovit jednotlivé kroky. Naopak v jednom případě způsobila RK ještě větší spory v rodině a úplné přetrhání kontaktu. V jednom případě také došlo k tomu, že na konferenci se sice podařilo vytvořit rodinný plán, který se ale dále neplní. (Jirásek a kol., 2015)

Na základě této evaluace byla formulována následující doporučení pro budoucí projekty. Prvním z nich je pracovat na propagaci metody, a to nejen mezi sociálními pracovníky a odbornou veřejností, ale také mezi širokou veřejností. Klienti v případě pilotního projektu MPSV tuto metodu práce neznali, a proto jí nedůvěřovali. Tento problém je třeba v budoucnu překonat a vytvořit dostatečné množství propagačních materiálů, aby měla veřejnost alespoň malé povědomí o existenci metody. Dále je třeba se zaměřit na vzdělávání jednotlivých aktérů rodinných konferencí. Z evaluace vyplývá, že koordinátoři a administrátoři byli spokojeni s teoretickou náplní jejich přípravy, ale naopak jim chybělo procvičování potřebných dovedností pro práci s klienty, např. během modelových situací. Během těch by si mohli vyzkoušet získané teoretické dovednosti a naučit se aplikovat naučené postupy v praxi. (Jirásek a kol., 2015)

Dalším poznatkem je to, že se rodinné konference nehodí jako řešení pro všechny rodiny. Nejvhodnější je vybírat pro tuto metodu rodiny, u kterých problém právě propukl. Je nejlepší využít RK hned na začátku, jako první možnost řešení situace. Pro usnadnění práce sociálním pracovníkům by bylo vhodné vytvořit prostředí, kde by se mohli setkávat a předávat si své zkušenosti, aby dokázali metodu při práci s klienty lépe využívat. (Jirásek a kol., 2015)

Také z výzkumu vyplývá, že metoda rodinných konferencí nemá využití pouze v práci s dětmi a rodinami, ale dá se využít i jiných oblastech. Příklady mohou být vzdělávání, zdravotní péče, restorativní justice, ale také péče o seniory. (Jirásek a kol., 2015)

8.2 Evaluace rodinných konferencí a přínosů ze strany účastníků, zadavatelů i organizátorů

Dalším výzkumem v oblasti rodinných konferencí je výzkum Univerzity Palackého v Olomouci. Ten hodnotí sedmnáct proběhlých rodinných konferencí. Ihned po skončení rodinných konferencí byly účastníkům, koordinátorům, administrátorům a sociálním pracovníkům rozdány dotazníky. Zaměřeny byly na hodnocení přípravy, průběhu a přínosů RK ihned po jejich skončení. O tři až pět měsíců později byli opět kontaktováni přímí účastníci a sociální pracovníci. Během telefonických rozhovorů byli dotazováni na hodnocení RK a plnění rodinných plánů. (Matulayová, Jurníčková, 2020)

Do kvantitativní části výzkumu se celkem zapojilo 98 respondentů z řad rodinných příslušníků a blízkých osob. Mezi zásadní zjištění patří to, že více než tři čtvrtiny dospělých účastníků hodnotili konferenci hned po jejím skončení pozitivně (spíše úspěšná, úspěšná, velmi úspěšná). Zároveň téměř 90 % účastníků sdělilo, že jsou spíše spokojeni, spokojeni nebo velmi spokojeni s rodinným plánem. Více než tři čtvrtiny (78) dotazovaných hodnotili RK jako dobrou nebo velmi dobrou. Negativně RK nehodnotil nikdo z respondentů. 83 dotázaných by doporučilo RK svým známým, pouze dva by konferenci nedoporučili. (Matulayová, Jurníčková, 2020)

Pro kvalitativní část evaluací se podařilo uskutečnit rozhovory s devatenácti účastníky. Celkové hodnocení bylo spíše pozitivní, účastníci oceňovali zejména možnost, že se mohou sejit a probrat problém společně. Pozitivně bylo také hodnoceno, že je konference organizována nestranným koordinátorem. Bez něj by rodiny samotné v mnoha případech nejspíš nebyly schopné setkání zorganizovat. (Matulayová, Jurníčková, 2020)

Dále byli v rámci evaluací osloveni sociální pracovníci. Z dotazníkového šetření vyplývá, že pracovníci nejčastěji volili RK v případech, kdy potřebovali zmapovat zdroje rodiny. Všech 22 sociálních pracovníků hodnotilo konferenci pozitivně. U většiny z nich také splnila jejich očekávání. Pouze jeden pracovník uvedl, že nemůže říct, že by konference splnila nebo nespĺnila jeho očekávání. Zároveň se pracovníci shodují, že rodiny sestavily plány, které jsou všechny alespoň částečně realizovatelné a řeší daný problém. (Matulayová, Jurníčková, 2020)

Z rozhovorů se sociálními pracovníky vyplývá, že mezi hlavní přínosy RK řadí vytvoření prostoru pro setkání a sdílení informací mezi členy rodin, kteří mezi sebou mají často konflikty. Dále je výhodou to, že rodiny mnohdy dokážou přijít s jiným řešením než odborníci. Toto řešení bývá dostačující a pro rodiny snadněji realizovatelné. (Matulayová, Jurníčková, 2020)

Výzkum se také zabýval hodnocením rodinných konferencí ze strany koordinátorů a administrátorů. Ti například identifikovali překážky, které mohou nastat při organizaci setkání. Těmi hlavními jsou vztahy v rodině, strach nebo nezájem o klienta, v některých rodinách se také nemusí podařit sehnat kontakty na všechny jejich členy. Mezi největší přínosy potom řadí vyjasnění situace rodiny, předání důležitých informací a také to, že má rodina možnost se setkat. Také je možné nalézt nové zdroje podpory a pracovat s nimi při řešení situace. V neposlední řadě je také přínos pro klienta, je pro něj přínosné vidět, že se mu rodina snaží pomoci. (Matulayová, Jurníčková, 2020)

8.3 Pohled sociálních pracovníků na využití rodinných konferencí

Třetím zdrojem, ze kterého vychází analýza potřebnosti je diplomová práce, která se zabývá využitelností metody rodinných konferencí při přijímání seniora do ústavní péče. Jako součást této práce byl realizován výzkum, ve kterém byli dotazováni sociální pracovníci na to, jestli a jak by se daly rodinné konference využít během rozhodování o přijetí seniora do péče. Během výzkumu bylo dotazováno celkem 17 sociálních pracovníků. Všichni účastníci výzkumu pracovali v době šetření v sociálních službách na území Olomouckého kraje, zároveň zřizovatelem všech těchto služeb byl Olomoucký kraj. Všichni pracovníci byli zaměstnání v organizacích poskytující pobytové služby pro seniory. (Škroch, 2022)

Během rozhovorů se ukázalo, že pouze 6 ze 17 dotazovaných mělo povědomí o metodě rodinných konferencí, většinou pouze slyšeli o tom, že existuje, případně měli nějaké teoretické znalosti. Pouze jedna participantka se s metodou v praxi setkala, ale bylo tomu tak u jiné cílové skupiny. Zbytek se o metodě dozvěděl až při žádosti o účast ve výzkumu. Zároveň žádná z organizací, ve kterých byli pracovníci zaměstnání, danou metodu ve své práci s klienty nevyužívala. Také se všichni shodli na tom, že nevědí o žádné jiné organizaci pracující se seniory, která by metodu používala. Třetina dotazovaných však sdělila, že určité prvky metody při práci s rodinami klientů využívají. (Škroch, 2022)

Kromě jednoho sociálního pracovníka se všichni shodují v tom, že by metoda své uplatnění v práci se seniory měla. Někteří ještě dodali, že uplatnitelnost vidí pouze u rodin, které jsou schopny spolupracovat. Zároveň pro uplatnitelnost metody předpokládají, že klient není odkázán na celodenní péči. Jedním ze zásadních důvodů, proč pracovníci považují metodu za užitečnou je to, že ve většině případů jsou to právě rodinní příslušníci, kteří rozhodnou o umístění seniora do ústavní péče a podávají za něj žádost, zároveň se s rodinou jedná při rozhodování a přijímání klienta do péče. (Škroch, 2022)

Jako přínos RK pracovníci identifikovali fakt, že se rodina dozví i o jiných způsobech podpory, terénních službách a dalších zdrojích, kterých mohou využívat, když klient zůstane v domácím prostředí. (Škroch, 2022)

Pracovníci sdělili, že nejlepším okamžikem pro využití metody je hned ze začátku kontaktu s organizací. Podle některých by se měly uspořádat ještě dříve, než rodina podá žádost o umístění seniora do ústavní péče. Jiní za vhodný okamžik prohlásili první kontakt či okamžik konání prvního sociálního šetření. Ve všech případech by pracovníci metodu volili jako jednu z prvních. Jedna pracovnice sdělila, že jde podle ní pořádání RK a přijímání klienta do péče proti sobě, jelikož se snaží rodině vyhovět a dělat věci pro to, aby byl klient do služby přijat. (Škroch, 2022)

Dále z výzkumu vyplývá, že aby byl sledován klientův nejlepší zájem, je třeba jej zapojit do procesu rozhodování, naslouchat jeho názorům a pokusit se omezit vliv rodiny na seniorovo rozhodování. Mnohdy mají totiž dojem, že rodinu zatěžují, a tak se raději podvolí a souhlasí s institucionální péčí. Dále je vhodné propojit rodiny s poskytovateli sociálních služeb a zajistit informovanost rodin i klientů o nabízených službách, které by mohli využívat. (Škroch, 2022)

Mezi hlavní přínosy využití metody rodinných konferencí pro seniory se podle dotazovaných pracovníků řadí zejména setrvání v domácím prostředí, díky kterému nedojde k přetrhání rodinných vazeb a klienti tak mohou důstojně stárnout ve svých domovech v kruhu svých blízkých. Dalším přínosem je uchování emoční stability klienta, jelikož nedojde k jeho odsunutí z domácího prostředí a odtržení od rodiny. Výhodou je také to, že rodiny zjistí, jaké služby jsou jim dále k dispozici a péče o seniora se tak pro ně může stát méně náročnou. Rodinné konference také poskytují prostředí, ve kterém se mohou vztahy v rodině do jisté míry urovnat. Klient se také může, po seznámení se všemi možnostmi, svobodně rozhodnout, která pro něj bude tou nejlepší. (Škroch, 2022)

Mezi největší přínosy pro organizace poskytující pobytové služby pro seniory by se řadilo především snížení počtu žádostí o přijetí do služby. Také by mohli sociální pracovníci v zařízeních trávit méně času vyřizováním administrativy a mohli by se více věnovat klientům, kterým služby už poskytují. Zařízení by také mohla poskytovat služby klientům, kteří jejich pomoc opravdu potřebují a zároveň by v zařízeních nemuseli být lidé vyžadující menší podporu, která jim může být poskytována terénními sociálními službami. Dále byly mezi výhody zařazeny pracovníkův profesní rozvoj, jelikož by mohl získat zkušenosti s prací v multidisciplinárním týmu, a finanční úspory organizace, jelikož by nemusela provádět tolik sociálních šetření se všemi žadateli o službu. Jedna pracovnice ovšem uvedla, že by mohlo dojít ke střetu zájmů, protože hlavním zájmem pracoviště je naplnění kapacity. (Škroch, 2022)

Metoda rodinných konferencí je šestnácti dotazovanými pracovníky vnímána jako inovativní a vidí v ní potenciál pro zkvalitnění služeb poskytovaných organizací. Zároveň během rozhovorů odhalili rizika, která by mohla zavedení nové metody komplikovat. Mohlo by jít například o neochotu ze strany starších sociálních pracovníků měnit pracovní postupy. Dále byly odhaleny obavy z toho, že by rodiny mohly vnímat návrh na uspořádání RK jako odmítání poskytnutí pomoci. Dva participanté uvedli, že dle jejich názoru by RK nepřinesly inovaci ani zvýšení kvality služeb. V jednom případě je důvodem pro tohle tvrzení to, že už jsou v praxi organizace využívány některé prvky RK. Ve druhém případě respondentka zmiňuje, že je v plánu jejich domov pro seniory rozšiřovat, a tudíž potřebují dostávat větší množství žádostí. (Škroch, 2022)

8.4 Rozhovory s neformálními pečujícími a potenciálními neformálními pečujícími

Součástí analýzy potřebnosti byly krátké rozhovory s osobami pečujícími o jejich rodiče a s osobami, které mají rodiče v seniorském věku a je předpokládáno, že jejich rodiče mohou v brzké době vyžadovat pomoc. Z řad těchto osob bylo osloveno deset participantů. Nejprve jim byla představena metoda rodinných konferencí, poté byli dotazováni na to, jestli vidí využitelnost metody v jejich situaci a co by od ní očekávali. Také byli dotazováni na to, jak by se o službě pracující s touto metodou chtěli dozvědět. Hlavní zjištění rozhovorů jsou v této kapitole představeny.

Participantka 1 se společně se svými sestrami střídá v péči o svou matku. Rodinná konference by jí pravděpodobně mohla pomoci kvůli problematickým vztahům v rodině. Kvůli obtížné domluvě by bylo dobré, kdyby setkání organizoval někdo zvenčí. Zatím se daří se domlouvat skrze manžela opečovávané, který je schopný se o ni postarat a se všemi dcerami komunikuje. Dcery mezi sebou ale zvládají komunikaci obtížně. Participantka také sdělila, že vidí přínos metody v možnosti jednoduššího získání informací o zdrojích podpory, které by mohla rodina využívat.

Participant 2 má rodiče v seniorském věku, ti zatím nevyžadují náročnou péči, ale pouze pomoc s nákupy a odvoz k doktorům. Rodinné konference by rád využil v případě zhoršení stavu rodičů, kdyby vyžadovali větší míru pomoci. On i jeden z jeho bratrů žijí ve městě asi 20 minut od domu rodičů, kvůli práci se v pomoci střídají. Během případného setkání by rád zjistil, jak by se mohl do pomoci zapojit i druhý bratr, který žije od rodičů daleko. Také by do setkání rád zapojil sousedky, které mají s jeho rodiči blízký vztah.

Participant 3 má také rodiče seniory, kteří zatím nevyžadují náročnou péči. Pomoc s drobnými záležitostmi zajišťují jeho dva bratři. Podle něj mají RK cenu v případech, kdy spolu rodina bez zásahu zvenčí nedokáže sama komunikovat. Konkrétně v jeho případě si myslí, že RK nemá smysl, jelikož s rodinou jsou schopni se domlouvat. Také spoléhá na to, že v případě potřeby převezmou zodpovědnost jeho bratři žijící poblíž rodičů.

Participantka 4 má rodiče seniory žijící na Slovensku, kteří v současnosti pomoc nevyžadují. Jelikož žije velmi daleko od svých rodičů, tak si dokáže představit využití RK v případě, kdy by se jejich zdravotní stav zhoršil a bylo by třeba rozhodnout se co nastane dál. Zároveň ale sdělila, že si myslí, že by se sešli i bez zásahu koordinátora. V čem ale vidí velký přínos je, že se konference na jejím začátku mohou účastnit i zástupci služeb nabízejících podporu v řešení dané situace. Sdělila, že tohle by byl důvod, proč by se pro RK rozhodla, kdyby tu možnost měla.

Rodiče participanta 5 jsou také senioři, kteří žijí daleko od něj i jeho sourozenců. Kvůli velké vzdálenosti by uvítal rodinnou konferenci už při malém zhoršení jejich zdravotního stavu a schopnosti sebeobluhy. Rád by do konference zapojil i sousedy, přátele a zástupce služeb poskytujících podporu v místě bydliště. Ti by podle něj mohli v tomto případě pomoci více přímo v místě bydliště, jelikož pro něj je to z hlediska velké vzdálenosti mezi ním a jeho rodiči velmi náročné.

Participantka 6 pečuje o svou matku. Matka žije u ní doma, aby se o ni mohla starat co nejvíce. Občas zajistí matce péči někdo jiný z rodiny, ale stává se to spíše výjimečně. RK by uvítala. Sestavení plánu kdo se kdy bude o matku starat by pro ni bylo užitečné k zajištění potřebného času na odpočinek, jelikož neustálá péče participantku vyčerpává. Zároveň by také ocenila, kdyby se konference účastnil někdo z organizací, které nabízejí služby, které by mohly v situaci pomoci.

Participantka 7 má rodiče seniory, ale péči o sebe zvládají. Rodinnou konferenci by využila v případě, kdy by se stav jejich rodičů zhoršil natolik, že by potřebovali pomoc jiné osoby. Snažila by se zapojit i osoby mimo rodinu, které jsou jejím rodičům blízké. Také by ocenila přítomnost pracovníků sociálních služeb z okolí rodičů. Pomocí RK by se snažila hledat cesty, jak pomoci rodičům, aniž by se museli stěhovat do domova.

Participantka 8 se střídá s bratrem v pomoci rodičům s jednoduššími záležitostmi. Rodiče žijí na vesnici, o sebe se postarají a do obchodu si dojdou. Když ale potřebují větší nákup nebo vzít k doktorovi apod., zkrátka když potřebují zařídit věci mimo vesnici, zavezou je, nebo jim nákup přivezou domů. Je to možné také díky malé vzdálenosti mezi rodiči a participantkou.

Sdělila, že v jejím případě si moc nedokáže představit využitelnost RK, ale v jiných případech, zejména těch, kdy senior už vyžaduje větší péči, jí přijde využití metody přínosné.

Participantka 9 se dříve starala o svého otce, pobírala příspěvek na péči a její rodina měla představu, že příspěvek je její „výplata“ a ona se tedy musí starat o otce neustále a nikdo jí nepomáhal. Rodinnou konferenci nebo jiné poradenství by tehdy uvítala. Jako přínos vidí, že by mohl rodině někdo vysvětlit, že příspěvek na péči není její příjem, ale platila z něj otci obědy a jiné výdaje. Také říká, že bylo těžké se o otce starat 24/7 a uvítala by, kdyby byl někdo, kdo by rodině vysvětlil, proč je důležité si péči rozdělit.

Rodiče participantky 10 jsou zatím zdraví, ale v rodině jsou konflikty, které by mohly bránit ve spolupráci při zhoršení zdravotního stavu rodičů. Ocenila by setkání realizované někým zvenčí, kde by se v případě potřeby řešil opravdu pouze zájem rodičů, a ne osobní spory mezi sourozenci a jejich partnery.

Všichni dotazovaní se shodli na tom, že kdyby jejich rodiče senioři potřebovali péči nebo když došlo k výraznému zhoršení jejich stavu, hledali/hledali by nejprve pomoc na internetu. Tuto cestu považují za nejjednodušší možnost, jak se k nim mohou informace o nabízených službách dostat.

8.5 Příklady dobré praxe

Rodinné konference jsou v České republice používány především jako nástroj práce s dětmi. V zahraničí jsou také využívány nejčastěji při práci s dětmi, jsou však i případy, kdy se RK využívají v práci se seniory, s osobami s mentálním postižením, anebo v kontextu restorativní justice či v případech domácího násilí. (Metze, 2015)

Příkladem dobře provedené RK se seniorem by mohl být příklad pana Stapel z Nizozemska. Rodinná konference byla v tomto případě organizována na podnět jeho sestry. Pan Stapel byl osamělý, žil sám a v době konání RK ho čekal odchod do důchodu. Pracoval jako překladatel textů ze Staré holandštiny, ve své práci byl dobrý a byl na sebe za to pyšný. Byl vdovec a velmi často vzpomínal na svou manželku. Kvůli osamělosti si dokonce přestal vařit a jedl většinou polotovary, což vedlo ke zdravotním problémům. Jeho sestra o něj měla velké obavy, v práci se dozvěděla o rodinných konferencích a tuto možnost bratrovi nabídla. Ten souhlasil a začali tak společně s koordinátorem plánovat setkání rodiny. Konference se nakonec zúčastnilo 9 lidí. Během rodinné konference se zúčastnění snažili najít řešení na dva problémy. Prvním bylo trávení volného času a doprovody, pan Stapel chtěl mít na každý den

v týdnu nějakou aktivitu. Také potřeboval někoho, kdo by jej doprovázel k doktorům. Druhým problémem byla strava, kterou pan Stapel nedodržel tak, jak by měl. (Metze, 2015)

Výsledky rodinné konference byly velmi pozitivní, pan Stapel obnovil své vazby s kamarády a začal se s nimi častěji vídat. Začal také častěji navštěvovat kurzy kreslení a malování v domově pro seniory. Jeho sestra k němu začala jezdit na večere, takže se zlepšilo i jeho stravování, začalo mu dělat radost, že pro ni může uvařit. Jeho švagr mu nakonec zařídil, aby mohl texty ze Staré holandštiny překládat i po odchodu do důchodu, aby se cítil užitečně. Také se rodina a blízcí domluvili na tom, že mu každý den někdo z nich zavolá, což dodržovali. (Metze, 2015)

Ve výzkumu z disertační práce, která popisuje i příklad výše, je popsáno, jaké faktory jsou důležité k tomu, aby byla rodinná konference dobře provedena. Faktory vychází především ze dvou příběhů popsaných v práci a sama autorka zmiňuje, že jde spíše o předpoklady, které by bylo třeba dále více ověřit. Z práce vyplývá, že RK má předpoklad pro to, aby byla úspěšná v případě, kdy jsou členové sociální sítě v situaci, kdy mohou klientovu situaci pozitivně ovlivnit a jsou schopni soucitně reagovat. Dalším předpokladem pro úspěšnou konferenci je, když je senior ochoten a schopen navazovat a využívat sociální vztahy s ostatními lidmi. Důležité je také, aby senior převzal odpovědnost za svou situaci, za proces plánování setkání a aby si stanovil cíl, se kterým na RK přichází. Také je pro úspěšnost zásadní, že se ústřední otázka zaměřuje na samotného seniora, a ne na osoby z jeho okolí. Mimo tyto hlavní body zmiňuje autorka práce také to, že je vhodné, aby byly při realizaci RK posuzovány faktory jako jsou délka trvání problému, kapacity a zájmy nejbližšího okolí, kultura, vzdělání a jiné dlouhotrvající problémy v klientově sociální síti. (Metze, 2015)

Druhým příkladem dobré praxe je rodinná konference, která reagovala na problémy pana Schmida z Německa. Pan Schmid měl v době konání konference 87 let a žil v domově pro seniory. Občas ho navštěvovala jeho bývalá sousedka a jeho pastor, jiné návštěvy za ním chodily jen výjimečně. Často býval zmatený a nevěděl, kde je. Jeho velkým přáním bylo navštívit hrob manželky, ale nebyl schopný sám opustit domov. Dlouho ho také trápila bolest zubů, ale nebyl nikdo, kdo by s ním šel k zubaři. Pokaždé, když ho jeho bývalá sousedka navštívila, zdál se jí stále více zmatený, a tak navrhla pečovatelce pana Schmida rodinnou konferenci. Byly formulovány dvě základní otázky: „Jak konkrétně mohou členové rodiny, přátelé a profesionálové podpořit pana Schmida? Jak lze zorganizovat nezbytné návštěvy lékaře?“. Konference byla realizována přímo v domově, kde pan Schmid žil. Setkání se zúčastnilo sedm osob. Během RK byl sestaven plán, bylo přímo určeno, že vnučka s její dcerou doprovodí klienta k hrobu jeho zesnulé ženy, byla určena osoba, která vzala klienta k zubaři a

všichni se domluvili na častějších návštěvách. Po třech měsících se všichni znovu setkali, všechny domluvené návštěvy a aktivity byly dodrženy. Klient byl díky častějším návštěvám méně zmatený. Dokonce i opatrovník, který byl původně k rodinné konferenci skeptický, nakonec sdělil, že je rád za její realizaci a dále by takové setkání doporučil. (European Network on Family Group Conference, [b.d.])

Příkladem služby z Českého prostředí, která má mnoho zkušeností s realizací rodinných konferencí, i když s jinou cílovou skupinou, je RK centrum, které je projektem organizací Amalthea, z. s. a energia, o. p. s. (Amalthea, © 2023) RK centrum se zabývá organizací rodinných konferencí pro rodiny s dětmi. Mimo nabízení rodinných konferencí přímým klientům pracuje také na propagaci této metody a nabízí metodické vedení jiným organizacím, které by chtěly metodu začít využívat. RK centrum vzniklo v roce 2017 a už v roce 2021 mělo za sebou 100 realizovaných konferencí. Na stránkách RK centra jsou přímo zveřejněny příběhy z některých rodinných konferencí a z výsledků jde vidět, že mají velmi často pozitivní dopad na děti i ostatní zúčastněné. (RK centrum, [b. d.])

Druhou organizací, která využívá rodinné konference jako nástroj práce s rodinami a dětmi je organizace Lata, jejíž součástí je Centrum rodinných konferencí. Centrum rodinných konferencí neorganizuje tolik konferencí jako RK centrum, ale i tak mají na svých stránkách zveřejněno několik příběhů z rodinných konferencí, které jejich účastníci hodnotí jako úspěšné. Organizace také nabízí kurzy pro koordinátory rodinných konferencí. (Lata, [b. d.])

Za příklad dobré praxe s ohledem na podporu neformálních pečujících se dá považovat projekt Pomáháme pečovat. Jedná se o projekt Diakonie Českobratrské církve evangelické, který se zaměřuje na podporu neformálních pečujících. Náplní projektu je poskytování poradenství pečujícím osobám a vzdělávání těchto osob. Bylo vydáno několik tištěných i elektronických příruček a instruktážních videí, které byly zveřejněny na webových stránkách projektu a také byla zřízena bezplatná telefonická linka pro neformální pečující. Prostřednictvím projektu jsou také realizovány praktické online i prezenční kurzy, kde si mohou pečující vyzkoušet např. ošetřovatelské techniky a další dovednosti užitečné při péči o blízkou osobu. (Pečuj doma, © 2024)

8.6 Závěr analýzy potřeby

Z evaluací rodinných konferencí vyplývá, že pracovníci ve většině případů souhlasí s tím, že plány, které rodiny samy sestaví jsou užitečné a dostatečné. Plány jsou také pro rodiny lépe realizovatelné a ve většině případů se je daří plnit ve stanovených termínech nebo s mírným

zpožděním. Účastníci také hodnotí rodinné konference i plány, které sestavili převážně pozitivně. Většina z dotazovaných účastníků by rodinné konference dále doporučila.

Ze stran koordinátorů a administrátorů bylo také upozorněno na nedostatky, které spatřili. Většinou se jednalo spíše o nedostatky v oblasti jejich přípravy, například uváděli, že se v přípravě málo věnovali nácvikům řešení konkrétních situací, což jim později chybělo. Také sdělili, že by v budoucnu bylo třeba více metodu práce propagovat, aby ji odborníci i veřejnost znali a důvěřovali jí. Také bylo zjištěno, že je nevhodnější rodinné konference využívat co nejkratší dobu po tom, co se problém objeví.

Dotazovaní neformální pečující, i ti potenciální, považují rodinné konference za užitečný nástroj. Ne všichni však vidí využitelnost přímo v jejich případech. Několikrát zaznělo, že vidí přínos v možnosti propojení rodiny s blízkým okolím seniorů a také se sociálními službami. Rodinné konference vnímají jako možnost, jak nalézt zdroje podpory pro seniory. Někteří dotazovaní, kteří pečují také sdělili, že jsou/byli péčí vyčerpáni a setkání by mohla sloužit i jako nástroj podpory pro ně samotné.

9 Návrh projektové aktivity

V následující kapitole je popsán návrh projektu, cílové skupiny, zainteresované strany, klíčové aktivity, rozpočet projektu, jeho výstupy a management rizik. Následně je celý projekt popsán pomocí logického rámce.

9.1 Cíl projektu

Cílem projektu je během roku 2025 zavést novou službu Centrum rodinné péče, která bude poskytovat podporu rodinám pečujícím o seniory.

Toto centrum vznikne jako součást organizace pracující se seniory se sídlem v Olomouci. Příkladem může být organizace Sociální služby pro seniory Olomouc, příspěvková organizace. Poskytované služby v rámci centra pro rodiny se seniory budou příprava a realizace rodinných konferencí a poradenství pro rodiny, které pečují o seniora. Projekt je naplánován na dva roky, během prvního roku bude centrum založeno, budou vyškoleni pracovníci a služby budou propagovány. Zahájí se testovací režim a proběhnou evaluace. Během druhého roku bude centrum pokračovat ve své činnosti a zavedou se případné změny dle výsledků evaluací.

9.2 Cílové skupiny

Cílovou skupinou projektu budou rodiny, které potřebují pomoc se zajištěním péče o seniora. V Olomouckém kraji žilo ke 31. 12. 2022 631 802 obyvatel, z tohoto počtu bylo 21,5 % ve věku více než 65 let. (ČSÚ, 2024) Z toho vyplývá, že téměř 136 tisíc osob bylo v seniorském věku. Ministerstvo práce a sociálních věcí také na svých stránkách uvádí, že během roku 2022 bylo na území Olomouckého kraje podáno 4677 žádostí o pobytové služby pro seniory, kterým nemohlo být vyhověno. (MPSV, 2023b) Všechny osoby spadající do těchto skupin nebo jejich rodinní příslušníci patří do cílové skupiny a tudíž se mohou na službu obrátit v případě potřeby.

Nepřímou cílovou skupinou budou sociální pracovníci, pro které bude v rámci projektu připraven seminář, na kterém budou informováni o možnostech využití nové služby. Budou na něj pozváni sociální pracovníci ze všech devatenácti poboček Úřadu práce v Olomouckém kraji. (Úřad práce ČR, 2024) Dále budou pozváni i zástupci sociálních služeb určených pro seniory na území Olomouckého kraje, takových služeb je v kraji 127. (Krajský úřad Olomouckého kraje, b.d.)

9.3 Analýza stakeholderů

Stakeholderi v kontextu práce se seniory jsou instituce a osoby, které jsou ovlivňovány nebo mohou nějakým způsobem ovlivňovat péči o seniora a jejich zájmy mohou být pozitivně nebo negativně ovlivněny projektem. (Svozilová, 2016, str. 25) Stakeholderi relevantní pro tento projekt jsou následující.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí je důležitým stakeholderem u všech projektů v oblasti sociální práce. MPSV určuje politiky a konkrétní programy, prostřednictvím kterých může být neformální péče ovlivňována. Také může poskytovat finanční podporu na realizaci neformální péče.

Olomoucký kraj

Jelikož bude služba poskytována na území Olomouckého kraje, je také zařazen mezi hlavní stakeholdery. Služba je založená na potřebě nalezení řešení, jak může být seniorům poskytována podpora v jejich místě bydliště, tak, aby jej nemuseli opouštět. Tuto potřebu zmiňují plány na vývoj sociálních služeb v Olomouckém kraji, na které projekt reaguje.

Evropská unie

EU může chod služby také ovlivňovat pomocí vydávané legislativy a konkrétních plánů v oblasti sociální politiky. Také jsou prostřednictvím EU vytvářeny programy, ze kterých je možné čerpat finance na realizaci projektu.

Ostatní organizace poskytující rodinné konference

Mezi stakeholdery se řadí také ostatní organizace, které využívají metodu rodinných konferencí. Může se jednat o organizace v rámci ČR, které pracují s jinými cílovými skupinami. Například Amalthea nabízí metodickou podporu organizacím, které chtějí metodu rodinných konferencí využívat při práci s různými cílovými skupinami. Existuje také European FGC Network, jde o propojení evropských organizací, které pracují s metodou rodinných konferencí a vzájemně sdílí své zkušenosti a poznatky.

Média

Média mohou ovlivňovat veřejné mínění a také mohou přispívat k šíření povědomí o nabízené

službě nebo o tématu obecně. Prostřednictvím médií by se mohla služba dostat do povědomí veřejnosti.

Nadace

U podobných projektů slouží nadace jako zdroj financování. Stejně by tomu mělo být i u tohoto projektu. Je tedy důležité nadaci informovat o projektu a o tom proč a jak bude přínosný.

9.4 Klíčové aktivity

KA1: Založení služby a vytvoření pracovního týmu

Prvním krokem při vytvoření týmu je přijetí vhodných pracovníků na pozice koordinátorů a administrátora rodinných konferencí. Služba bude také poskytovat poradenství, takže bude třeba zaměstnat i sociální pracovníky. Na začátku ledna 2025 bude třeba zveřejnit nabídku volných pracovních míst. Zhruba měsíc potrvá sběr inzerátů. Poté bude provedeno výběrové řízení. Jelikož už byl v minulosti organizován pilotní projekt MPSV, během kterého byli proškoleni koordinátoři i administrátoři, nabízí se možnost zkusit kontaktovat tyto osoby a přizvat je na výběrové řízení. Po výběrovém řízení bude následovat výběr vhodných kandidátů a sestavení týmu pracovníků. Ve službě by měli být zaměstnáni dva sociální pracovníci s úvazkem 1,5 dohromady, dva koordinátoři rodinných konferencí s úvazkem 1,2 dohromady. A administrátor rodinných konferencí s úvazkem 0,6.

Současně s hledáním vhodných pracovníků bude také probíhat příprava vhodných prostorů pro zázemí služby. Pro službu bude třeba vyčlenit alespoň jednu kancelář a jednu kontaktní místnost, kde budou probíhat schůzky s klienty a rodinami.

Pracovníky přijaté na pozici koordinátora a administrátora rodinných konferencí bude třeba po nástupu vyškolit. Školení proběhne formou stáže v organizaci Lata nebo Amalthea, případně může být školení rozloženo napůl mezi obě organizace. Tato forma bude nejvhodnější, jelikož pracovníci přímo v praxi uvidí, jak vypadá služba, která rodinné konference pořádá a jaká je náplň práce koordinátora i administrátora.

Náplň práce sociálních pracovníků bude pravděpodobně nejčastěji poskytování poradenství a podporování rodin v péči o seniora. Z toho důvodu musí sociální pracovníci ve službě znát základy práce s rodinou, také musí umět vést motivační rozhovory a podporovat rodinné příslušníky. V rámci proškolení by mohli pracovníci absolvovat stáž u jiné organizace,

kteřá poskytuje podporu neformálním pečujícím, například u Diakonie ČCE v jejím projektu Pečuj doma.

Kromě stáží v jiných organizacích bude pracovníky potřeba seznámit s organizací, pod kterou bude služba spadat. Zaměstnanci budou seznámeni s jinými službami, které organizace nabízí, s vnitřním řádem organizace a s hodnotami organizace. Také se seznámí se zázemím organizace, prostorami, kde budou pracovat a se svými nadřízenými.

➔ Indikátor naplnění aktivity: Do 12. května 2025 budou ve službě zaměstnání a proškolení dva sociální pracovníci, dva koordinátoři a jeden administrátor.

Výstupem aktivity bude sestavený tým sociálních pracovníků, administrátora a koordinátorů rodinných konferencí. Tito pracovníci budou seznámeni s organizací, pro kterou pracují. Zároveň budou také proškoleni v práci s cílovou skupinou projektu a budou seznámeni s technikami práce, které budou využívat. Kromě proškolených zaměstnanců budou výstupem také prostory připravené pro provoz služby.

KA2: Propagace nové služby

Jelikož rodinné konference jsou v České republice využívány spíše výjimečně, bude třeba se zaměřit na propagaci služby i metody. Především bude třeba informovat pracovníky ve službách pro seniory a pracovníky na ÚP o tom, že mohou své klienty odkazovat na Centrum rodinné péče. Součástí propagace bude uspořádání semináře pro sociální pracovníky Úřadu práce, kteří se dostávají do kontaktu s neformálními pečujícími, a pro pracovníky sociálních služeb pracujících se seniory. Seminář bude pro 50 osob, takže zástupci z pozvaných organizací si budou muset zarezervovat svá místa. Na tento seminář budou jako odborníci pozváni pracovníci z organizace Amalthea a Lata. Seminář bude trvat 8 hodin a účastníci si tak splní část povinného vzdělávání sociálních pracovníků podle §111 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Náplní semináře bude seznámení sociálních pracovníků s novou službou. Bude jim představena metoda rodinných konferencí, jak vznikla, jak funguje, jaké může přinášet výsledky i v jakých případech je vhodné její využití.

Kromě semináře bude součástí propagace také vytvoření informačních letáčků. Jedna verze letáčků bude pro sociální pracovníky. Tato verze bude obsahovat podobné informace, které budou předávány během semináře. Opět zde bude stručně vysvětlena metoda rodinných konferencí, jaké jsou její výhody, a ve kterých případech je vhodné její využití. Tato verze bude rozeslána do organizací emailem zároveň s pozvánkou na školení. Druhá verze letáčků bude určena rodinám, které by mohly konferenci využít. Tato verze stručně představí, co to rodinná

konference je, bude popisovat její průběh a přínosy pro účastníky. Obě verze budou dostupné online, tisknout se bude pouze verze letáčku pro klienty. Příklady podobných letáků od RK centra pro rodiny a pro pracovníky OSPOD jsou vloženy v přílohách (Příloha 1 a Příloha 2).

Další součástí propagace bude vytvoření webových stránek i profilů na sociálních sítích. Během dotazování neformálních pečujících i potenciálních neformálních pečujících se všichni shodli na tom, že při zhoršení zdravotního stavu jejich rodičů seniorů by nejprve hledali možnosti podpory na internetu. Z toho důvodu je důležité zajistit propagaci touto formou.

- ➔ Indikátory naplnění aktivity: Bude vytištěno 1000 ks letáků pro rodiny. 31. května 2025 budou spuštěny webové stránky centra a profily na sociálních sítích.

Výstupem aktivity bude uspořádané školení pro 50 sociálních pracovníků, rozmístění letáčků do sociálních služeb a na úřady práce a spuštění webových stránek a profilů na sociálních sítích.

KA3: Spuštění služby v testovacím režimu

Další klíčovou aktivitou bude spuštění provozu služby v testovacím režimu. Po proškolení všech zaměstnanců a představení služby ostatním pracovníkům dojde k otevření centra pro veřejnost. Pracovníci začnou poskytovat klientům poradenství a začnou plánovat rodinné konference. Po dobu testovacího režimu budou pracovat koordinátoři společně, aby si mohli být vzájemnou oporou a mohli si vyzkoušet získané znalosti a dovednosti. Také jim po celou dobu projektu budou k dispozici pracovníci z jiných organizací pro telefonické nebo online konzultace.

- ➔ Indikátor naplnění aktivity: Během testovacího režimu, od června do prosince 2025, bude naplánováno alespoň 6 rodinných konferencí.

Výsledkem aktivity bude alespoň šest naplánovaných konferencí do konce roku 2025. Pracovníci budou při své práci využívat znalosti, které získaly při školení. Také jim bude poskytována podpora od pracovníků z organizací, kde byli na stáži. V rámci organizace budou mít možnost využívat supervize.

KA4: Průběžná evaluace

Na konci roku 2025 bude probíhat průběžná evaluace projektu. Klientům budou rozdány evaluační dotazníky, kde budou moci vyhodnotit, jak jim služba pomohla, co pro ně bylo přínosné a co by naopak mohlo být lepší. Dotazníky budou rozdány také pracovníkům centra, kteří budou hodnotit, jak se jim pracuje, jestli jim je poskytována dostatečná psychologická

podpora ze strany organizace, a zda by uvítali další možnosti vzdělávání. Bude také prostor pro jejich vlastní připomínky k tomu, jak by organizace mohla přispět k tomu, aby byly služby poskytovány v co nejvyšší kvalitě.

- ➔ Indikátor naplnění aktivity: Vyplněné dotazníky od všech zaměstnanců a alespoň od poloviny klientů, na základě kterých bude do měsíce od ukončení evaluací vypracována evaluační zpráva.

Na základě zjištěných informací během evaluací bude služba přizpůsobena tak, aby lépe odpovídala potřebám klientů. V návaznosti na odpovědi od pracovníků se bude vedení organizace snažit přizpůsobit pracovní podmínky dle potřeb zaměstnanců a dle možností organizace.

KA5: Provoz služby v běžném režimu

V lednu 2026 bude spuštěn provoz služby v běžném režimu. Pracovníci budou poskytovat poradenství a budou pro zájemce organizovat rodinné konference podobně jako v testovacím režimu. Největší rozdíl bude především v tom, že každý koordinátor bude pracovat zvláště se svými klienty. Pracovníkům bude stále k dispozici metodická podpora ze strany jiných organizací. Budou také zohledněny výsledky evaluace, které se mohou do běžného provozu centra určitým způsobem promítnout.

- ➔ Indikátor naplnění aktivity: Služba je aktivně využívána klienty, kapacita služby bude do šesti měsíců od spuštění běžného provozu naplněna alespoň z 50 %.

9.5 Očekávané výstupy a výsledky projektu

Výsledkem projektu bude zavedení nové služby s názvem Centrum rodinné péče, které se bude zabývat podporou péče o seniora v rámci rodiny. Podpora rodiny bude probíhat prostřednictvím rodinných konferencí. Ve službě budou působit také sociální pracovníci, kteří budou poskytovat poradenství a podporu neformálním pečujícím. Sociální poradenství budou moci využívat i osoby a rodiny, které nebudou mít zájem o rodinné konference. Poradenství bude zahrnovat převážně hledání dalších zdrojů podpory z oblasti sociálních služeb, případně pomoc s vyřizováním sociálních dávek. V oblasti podpory rodin bude důležité, aby pracovník dokázal rodinu podpořit a motivovat ve chvílích, kdy pro ni bude péče o seniora náročná.

Výstupem projektu bude školení pro sociální pracovníky, v rámci kterého bude metoda i služba představena padesáti pracovníkům. Tito pracovníci budou také umět vyhodnotit, pro

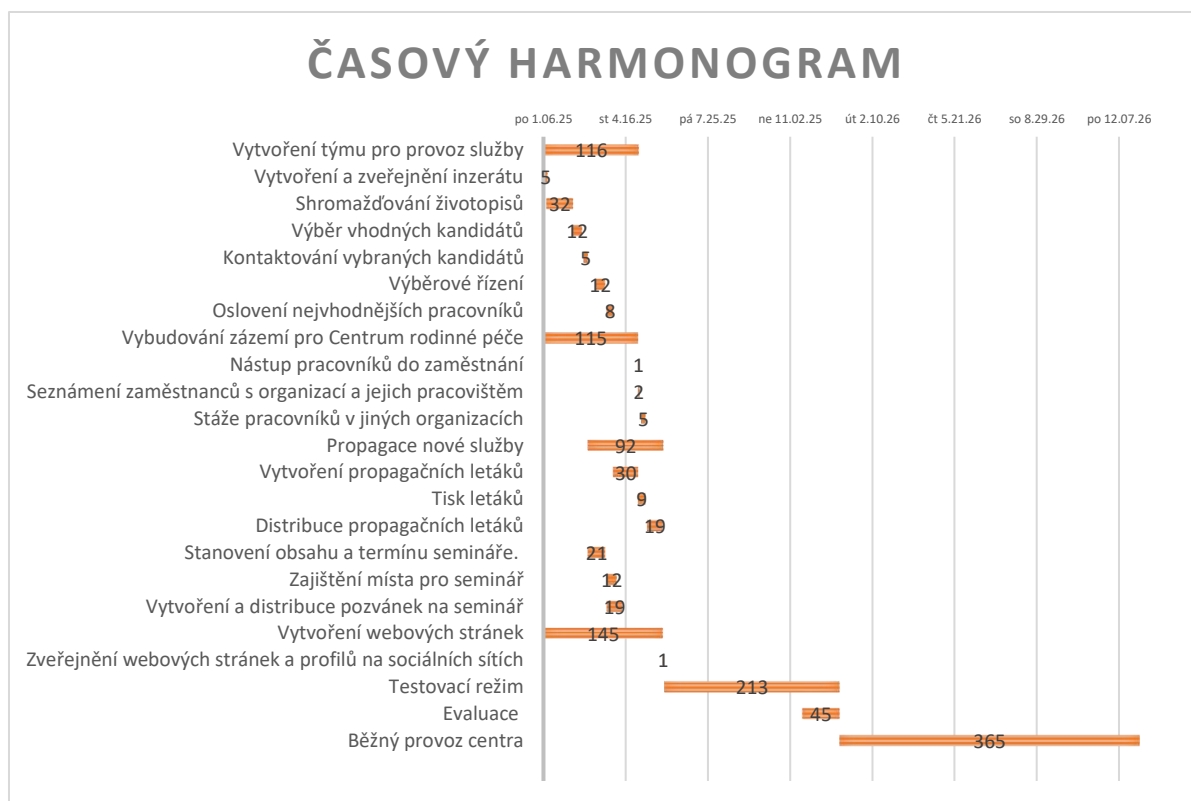
kteře rodiny by bylo využití nabízených služeb vhodné. Dalšími výstupy budou vytištěné informační letáčky pro rodinné příslušníky, které budou rozmístěny na Úřadech práce a také je budou mít k dispozici sociální pracovníci ve službách určených pro seniory a budou je moci předávat klientům. Dalšími výstupy budou webová stránka a profily na sociálních sítích. Díky nim se o službě budou moci dozvědět i lidé, kteří budou hledat pomoc prostřednictvím internetu.

Projekt bude napomáhat v řešení situací rodin, které potřebují vyřešit péči o seniora. Největší přidanou hodnotou projektu bude propojení členů rodiny mezi sebou i s blízkým okolím seniora. Také bude přínosné možné propojení rodin se službami, které mohou v situaci pomoci. Dalším přínosem bude podpora a poradenství poskytované neformálním pečujícím. Tímto projekt napomůže k řešení situace, kdy je nedostatečná kapacita zejména pobytových služeb pro seniory a je tedy třeba do péče více zapojovat rodinné příslušníky než instituce. Také projekt pomůže v podpoře neformálních pečujících, která není v současnosti dostatečně nabízená. Díky projektu získají pečující potřebnou podporu a bude pro ně péče o seniora jednodušší.

9.6 Harmonogram projektu

V následujícím harmonogramu je graficky znázorněno, jak dlouho budou trvat jednotlivé klíčové aktivity i dílčí aktivity, které povedou k naplnění cíle projektu.

Tabulka 1: Harmonogram projektu

Zdroj: vlastní zpracování

9.7 Management rizik

V následující kapitole jsou popsána rizika, která se k projektu pojí. Prvním velkým rizikem by mohl být **nezájem o službu ze strany klientů**. Mohou nastat situace, kdy o pomoc ze strany služby nebudou mít zájem buď senioři, nebo pečující osoby. Vzhledem k počtu osob v cílové skupině a k aktuálnosti situace, na kterou služba reaguje je pravděpodobnost tohoto rizika malá až střední. Aby byli potenciální klienti motivováni k využití služby, bude třeba ji dobře propagovat, představit její přínosy veřejnosti a také povzbuzovat ostatní sociální pracovníky, aby službu nabízeli jejich klientům, u kterých vidí potenciál v jejím využití.

Projekt může ohrozit také **nezájem ze strany sociálních pracovníků**. Ti mohou odmítat klientům předávat informace o službě. Klienti potom nemusí mít o existenci služby tušení.

Důvodem, proč pracovníci nebudou chtít službu doporučovat může být jejich vlastní nedostatečná zkušenost, případně nedostatečná zkušenost jejich kolegů s využívanou metodou práce anebo ji nemusí považovat za účinnou. (Matulayová a kol., 2021) Pravděpodobnost tohoto rizika je střední. Z různých zdrojů vyplývá, že pracovníci mohou být k využívané metodě práce skeptičtí a nemusí ji klientům doporučovat. Pro předcházení těmto případům je jednou z aktivit projektu školení pro sociální pracovníky ze služeb pracujících se seniory. Na tomto setkání bude služba i metoda rodinných konferencí pracovníkům jiných služeb představena a ti tak budou motivováni k předávání kontaktu na službu klientům.

Dalším rizikem může být **změna legislativy** ovlivňující tuto službu. Pravděpodobnost změny legislativy je velká, jelikož se v současnosti chystá novela zákona o sociálních službách, která by měla podpořit péči o klienty v jejich domácím prostředí a také by se měla zaměřovat na větší podporu neformálních pečujících. Jak přesně ale bude finální podoba zákona vypadat zatím není známo a stejně tak není jasné, jak by mohla službu ovlivnit. Ať už bude finální podoba jakákoliv, bude třeba sledovat proces tvorby zákona a případně se přizpůsobit změnám, které by se centra dotýkaly.

Několik rizik je spojených přímo se **zaměstnanci**. Prvním rizikem je, že se nepodaří sehnat pro projekt vhodné zaměstnance. Jelikož bude ale služba v Olomouci, kde jsou dvě vyšší odborné školy a univerzita, ze kterých každoročně vychází spousta sociálních pracovníků, navíc je Olomouc krajské město, do kterého spousta lidí dojíždí za prací, neměl by být problém pracovní pozice obsadit. Jestliže nebudou pracovníci ve službě svou práci dobře vykonávat, musí jim být zajištěna větší podpora ze strany organizace, zejména pokud bude problémem nedostatečné proškolení nebo psychologická podpora. Jestliže pracovníci nebudou i nadále schopni práci odvádět v potřebné kvalitě, bude třeba přijmout zaměstnance nové, což povede ke zvýšení nákladů. Stejně tomu bude, jestliže se zaměstnanci sami rozhodnou odejít. Jestliže bude mít o službu zájem více klientů, než je předpokládáno, bylo by vhodné přijmout další zaměstnance. Jestli nebude z finančních důvodů možné přijmout více pracovníků, budou muset klienty odmítat.

Při nečekaných změnách může být **finanční náročnost** projektu vyšší, než je předpokládáno, což jej může také ohrozit. Aby se finanční rizika minimalizovala, bude třeba mít několik zdrojů financování. Ideální by bylo získat donory, kteří by mohli případně flexibilně poskytnout finance pro službu, např. soukromé společnosti. Rizika jsou dále popsána v následující tabulce.

Tabulka 2: Rizika projektu

Riziko	Hodnocení pravděpodobnosti a dopadu rizika	Popis dopadu rizika	Opatření
Nezájem ze strany klientů	Malá / střední pravděpodobnost Vysoký dopad	Služba nebude dostatečně využívána.	Propagace služby na internetu i skrze jiné sociální služby.
Sociální pracovníci nebudou předávat informace o službách	Střední pravděpodobnost Vysoký dopad	Potenciální klienti nebudou mít o nabízené službě informace.	Školení pro pracovníky, kde jim budou popsány přínosy služby pro jejich klienty.
Změna legislativy	Vysoká pravděpodobnost Dopad nelze určit	Služba bude muset reagovat na změnu zákonů.	Ve všech fázích projektu sledovat vývoj legislativy.
Nepodaří se najít vhodné zaměstnance	Nízká pravděpodobnost Vysoký dopad	Služba nebude mít dostatek kvalitních pracovníků.	Zveřejnění inzerátu na internetu, sociálních sítích i vyvěšení ve školách, kde jsou studenti sociální práce.
Zaměstnanci budou přetížení	Nízká pravděpodobnost Malý dopad	Služba bude muset přijmout další pracovníky nebo odmítnat zájemce.	Stanovení maximálního počtu klientů na jednoho zaměstnance.
Větší finanční náročnost	Nízká pravděpodobnost Střední dopad	Služba nebude mít dostatek financí potřebných pro provoz.	Čerpání financí z více zdrojů, hledání zdrojů financování, které mohou flexibilně uvolňovat finance.

Zdroj: vlastní zpracování

9.8 Rozpočet

Tabulka 3: Návrh rozpočtu projektu

Výdaje			cena	celkem
Náklady na obsazení pracovních pozic	zveřejnění inzerátů	3x inzerát na 30 dní		7 990 Kč
Náklady na provoz pracoviště	energie		2000/měsíc	48 000 Kč
Mzdové náklady	koordinátoři	1,2 úvazku	36000/měsíc	963 400 Kč
	administrátor	0,5 úvazku	17000/měsíc	454 920 Kč
	sociální pracovníci	1,5 úvazku	46000/měsíc	1 231 000 Kč
Cestovní náklady pro zaměstnance na školení	cestovní náhrady + stravné			14 500 Kč
Propagace	1000 letáků pro rodiny			850 Kč
	vytvoření webových stránek			2 000 Kč
Školení	honorář pro hosty		1200/osoba	2 400 Kč
	pronájem místa + občerstvení			20 000 Kč
Zdroje				
Operační program Zaměstnanost plus				600 000 Kč
Dotace MPSV				400 000 Kč
Nadace a nadační fondy				400 000 Kč
Olomoucký kraj				500 000 Kč
Město Olomouc				480 000 Kč
Vlastní činnost organizace				40 000 Kč
Partneři centra				300 000 Kč
Soukromí dárci				30 000 Kč
Náklady celkem				2 744 568 Kč
Zdroje celkem				2 750 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce výše jsou popsány předpokládané náklady a zdroje financování na celé dva roky projektu. Nejvyšším nákladem budou mzdy zaměstnanců. Do nákladů spojených s jejich

přijetím je započítáno pouze zveřejnění inzerátu na internetových stránkách Jenprace.cz. Inzerát bude zveřejněn i na internetových stránkách organizace, na jejích sociálních sítích a bude sdílen prostřednictvím Univerzity Palackého a vyšších odborných škol v Olomouci k jejich studentům. Tyto formy šíření nabídky budou zdarma. Do cestovních nákladů spojených se školením zaměstnanců jsou započítány cesty autem z Olomouce do školících organizací a stravné pro 5 zaměstnanců na 5 dní. Předpokládá se, že zaměstnanci, kteří pojedou na stejná místa, pojedou společně autem. Do propagace je započten pouze tisk letáků pro rodiny a vytvoření webových stránek. Letáky pro pracovníky budou dostupné pouze online a také budou rozeslány do organizací společně s pozvánkou na seminář emailem. Propagace prostřednictvím Google Ads bude zdarma, jelikož společnost Google nabízí možnost neziskovým organizacím využívat prostředky pro tvorbu reklam zdarma až do výše 10 000 \$ (Google, [b.d.]).

9.9 Intervenční logika projektu

V následující tabulce je popsán logický rámec projektu. Ten popisuje výstupy, cíle a přínosy projektu. Říká, jak budou ověřeny a za jakých podmínek dojde k jejich naplnění. (PM Consulting, [b. d.])

Tabulka 4: Logický rámec projektu

	Popis projektu	Objektivně ověřitelné ukazatele	Zdroje informací k ověření	Předpoklady realizace
Přínosy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Větší zapojení rodin do péče o seniory. 2. Propojení rodinných příslušníků se službami, které mohou v péči pomoci. 3. Podpora neformálních pečujících. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Alespoň u 70% klientských rodin dojde k vytvoření konkrétního plánu, do kterého budou zapojeni členové rodiny. 2. U 30% neformálních pečujících selepší jejich orientace v možných zdrojích nabízené podpory. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rodinné plány. 2. Evaluační dotazníky. 	
Cíl	Cílem projektu je během roku 2025 zavést novou službu Centrum rodinné péče, která bude poskytovat podporu rodinám pečujícím o seniory.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Alespoň 6 rodin zažádá do konce roku 2025 o naplánování rodinné konference. 2. Kapacita služby bude do konce června 2026 naplněna alespoň na 50 %. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žádosti budou evidovány v elektronickém systému organizace. 2. Evidence klientů organizace. 	- Potenciální klienti se o službě dozví a budou mít zájem ji využít.

Výstupy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Připravené prostory pro provoz centra a sestavený tým pracovníků služby. 2. Realizovaný seminář pro sociální pracovníky. 3. Vytvořené informační letáky. 4. Spuštěná webová stránka. 5. Zpracovaná evaluační zpráva. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podepsaná pracovní smlouva s pěti zaměstnanci. 2. Seminář, kterého se zúčastní 50 sociálních pracovníků. 3. 1000 ks vytištěných informačních letáků pro rodiny. 4. Během prvního měsíce navštíví webovou stránku alespoň 30 osob. 5. Do měsíce od ukončení evaluaci bude vypracován dokument popisující výsledky. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podpis smluv. 2. Seznam účastníků. 3. Letáky budou dostupné rodinám. 4. Webová stránka bude měřit návštěvnost. 5. Vypracovaný dokument s výsledky evaluaci. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vybrání pracovníci podepíší pracovní smlouvy. - Podaří se nalézt vhodné místo pro seminář. - Na seminář dorazí odborníci z organizací Lata a Amalthea. - Webová stránka bude funkční. - Klienti a pracovníci včas odevzdají vyplněné dotazníky.
Klíčové činnosti	<p>KA1: Založení služby a vytvoření pracovního týmu KA2: Propagace nové služby KA3: Spuštění služby v testovacím režimu KA4: Průběžná evaluace KA5: Provoz služby v běžném režimu</p>	<p>Rozpočtové poměry</p> <p>Zdroje: Dotace – 1 980 000 Kč Dary – 330 000 Kč Vlastní činnost – 40 000 Kč Nadace a nadační fondy – 400 000 Kč</p> <p>Náklady: Obsazení pracovních míst – 7 990 Kč Provoz – 48 000 Kč Mzdy – 2 649 320 Kč Cestovné – 14 500 Kč Propagace – 25 250 Kč</p>	<p>Časový rámec</p> <p>KA1: leden–květen 2025 KA2: březen–květen 2025 KA3: červen-prosinec 2025 KA4: listopad-prosinec 2025 KA5: leden-prosinec 2026</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Obsazení pracovních pozic. - Spolupráce s dalšími organizacemi. - Zájem pracovníků z jiných služeb. - Vyplněné evaluační dotazníky. - Zájem klientů využívat služby organizace.

Předběžné podmínky

Pro realizaci projektu budou získány potřebné finance.

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo navrhnout projekt sociální služby, která by měla napomáhat efektivnějšímu zvládnutí situace rodinám, řešícím péči o seniora pomocí využití metody a principů rodinných konferencí. Pomocí služby by mohla být zmírněna potřeba umístění seniorů do pobytových zařízení. Služba by měla napomáhat delšímu setrvání seniorů v domácím prostředí a zároveň může pomoci neformálním pečujícím v lepším zvládnutí situace.

Návrhu projektu předcházela teoretická část, ve které byla stručně přestavena současná situace a předpokládaný vývoj v oblasti stárnutí. Klíčový pro celou práci byl především fakt, že v populaci bude dle predikcí stále přibývat osob v seniorském věku. Důležitým zjištěním bylo také to, že v současné době často připadá péče o seniora či jiného rodinného příslušníka pouze na jednu osobu. Tyto pečující osoby navíc nejsou systémem dostatečně podporovány. Na tuto situaci musí reagovat i MPSV, které se ve svých plánech, koncepcích a strategiích sociální politiky často zabývá právě stárnutím obyvatel a poskytováním péče v rodině, také několikrát zmiňuje potřebu větší podpory neformálních pečujících. V práci byly dále popsány legislativní prameny i mezinárodní dokumenty, které se k řešené problematice rovněž vztahují. Často jsou v těchto dokumentech zmiňována práva seniorů i neformálních pečujících. V české legislativě by navíc mělo dojít k důležité úpravě zákona o sociálních službách, kde budou nově neformální pečující zařazeni mezi cílové skupiny sociálních služeb. Zohledněno je též etické hledisko práce se seniory a jejich rodinami. Práce s rodinami se seniory je také zakotvena v metodách, teoriích a technikách sociální práce.

Jednou z technik sociální práce jsou právě rodinné konference. Jedná se o metodu, pomocí které dostává rodina příležitost sama rozhodovat o řešení svého problému. Metoda může být v práci se seniory využívána především v případech, kdy dojde ke zhoršení stavu seniora, který přestane zvládat péči o vlastní osobu. Dále může být vhodná konference uspořádat také v případě, kdy je odmítnuta žádost o umístění seniora do pobytové služby. Pomocí rodinné konference si může rodina naplánovat kdo, kdy a jak bude poskytovat seniorovi potřebnou pomoc. Senior může díky tomuto plánu zůstat déle ve svém domácím prostředí. V situaci, kdy sociální služby pro seniory mají mnohdy plnou kapacitu, pomáhá tato technika práce rodinám v tom, aby byla péče zvladatelná a aby nebyla péčí zatížena pouze jedna osoba.

Na teoretickou část navazuje část projektová. Nejprve byla zpracována analýza potřebnosti, která analyzuje evaluace již proběhlých projektů se zaměřením na rodinné konference. Dále byl popsán výzkum, který zjišťoval pohled sociálních pracovníků na využitelnost metody při práci se seniory a také jsou popsány názory osob, jejichž rodiče jsou

senioři. Na konci analýzy potřebnosti byly uvedeny příklady dobré praxe. Na analýzu potřebnosti navazuje návrh projektu. Cílem projektu je založení Centra pro rodinnou péči, které bude poskytovat podporu rodinám a osobám pečujícím o seniora. Pracovníci centra budou organizovat výše zmíněné rodinné konference, dále budou také poskytovat poradenství členům rodin i seniorům. Služba bude působit na území Olomouckého kraje. Součástí návrhu projektu je popis klíčových aktivit, analýza zainteresovaných stran, harmonogram projektu, management rizik, návrh rozpočtu a na závěr je celý projekt shrnut do logického rámce.

Bibliografie

AMALTHEA, © 2023. Rodinné konference – RK centrum. Online. Amalthea. Dostupné z: <https://www.amalthea.cz/rodinne-konference-rk-centrum/> [citováno 2024-03-25]

COFACE Families Europe, 2017. European Charter for Family Carers. Online. COFACE. Dostupné z: <https://coface-eu.org/european-charter-for-family-carers/> [citováno 2024-03-02]

ČELEDOVÁ, Libuše, Zdeněk Kalvach, Rostislav Čevela, 2016. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3405-0

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ (ČSSZ), [b.d.]. Dlouhodobé ošetrovné. Online. ČSSZ. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/dlouhodobbe-osetrovne> [citováno 2024-03-14]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), [b.d.]. 24. Sociální zabezpečení. Online. CZSO. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/23956829/000109c24.pdf/4e3e7a65-64c0-4da7-89e6-a37b295285b3?version=1.0> [citováno 2024-03-14]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2023. Senioři v ČR v datech. Online. CZSO. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/190537086/31003423.pdf/51b9a00e-39f9-4829-a535-20080aa9d71f?version=1.0> [citováno 2024-04-03]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2024. Charakteristika kraje. Online. CZSO. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xm/charakteristika_kraje [citováno 2024-04-08]

DRAGOMIRECKÁ, Eva a kol., 2020. *Ti, kteří se starají: Podpora neformální péče o seniory*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-459-8827-8.

EUSaCEA, 2010. Evropská Charta práv a povinností starších osob vyžadujících dlouhodobou péči a pomoc. Online. AGE Platform Europe. Dostupné z: https://www.age-platform.eu/sites/default/files/EU%20Charter%20-%20Accompanying%20Guide_CZ.pdf [citováno 2024-03-02]

EUROPEAN NETWORK ON FAMILY GROUP CONFERENCE, [b. d.]. “Who visits Mr. Schmid?” Family Group Conference to care for an elderly gentleman. Online. FGC Network. Dostupné z: <https://fgcnetwork.eu/blogs/who-visits-mr-schmid-family-group-conference-to-care-for-an-elderly-gentleman/> [citováno 2024-03-24]

ENCYCLOPEDIA BRITANNICA, 2023a. Extended family. Online. Encyclopedia Britannica. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/extended-family>. [citováno 2024-01-12]

ENCYCLOPEDIA BRITANNICA, 2023b. Nuclear family. Online. Encyclopedia Britannica. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/nuclear-family>. Accessed 12 January 2024. [citováno 2024-01-12]

GOOGLE, [b.d.]. Google Ad Grants. Online. Google. Dostupné z: <https://www.google.com/grants/> [citováno 2024-04-20]

HAVRÁNKOVÁ, Olga, 2008. *Případová práce*. In. Oldřich MATOUŠEK a kol.(ed.). *Metody a řízení sociální práce*, 2. vydání, 67-81. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8

HRUŠKOVÁ, Veronika, 2013. *Etická dilemata pracovníků v sociálních službách při práci se seniory*. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [citováno 2024-04-02]

ISPV, 2021. *Na co mají nárok pečující osoby?*. Online. *Revue pro sociální politiku a výzkum*. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2021/01/na-co-maji-pecujici-osoby-narok/amp/?fbclid=IwAR2m5jBX5HrkrKQ2c9Fa73rmQADZM4xqbowIer488iyBelFtymaopYHncJU>) [citováno 2024-03-15]

INTERNATIONAL FEDERATION OF SOCIAL WORK (IFSW), 2014. *Global definition of social work*. Online. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> [citováno 2024-03-04]

INTERNATIONAL FEDERATION OF SOCIAL WORK (IFSW), 2018. *Global Social Work Statement of Ethical Principles*. Online. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/2018/07/Global-Social-Work-Statement-of-Ethical-Principles-IASSW-27-April-2018-1.pdf> [citováno 2024-03-04]

JANEČKOVÁ, Hana, 2010. *Sociální práce se starými lidmi*. In. Oldřich MATOUŠEK a kol. (ed.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, 2. vydání, 163-193. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0

JIRÁSEK, Aleš, Jana Ženíšková, Gabriela Pavlíková. 2015. *Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí*. Online. Dostupné z: http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/EVALUACNI-ANALYZA_RK.pdf [citováno 2024-01-20]

JOKLOVÁ, Klára, 2015. *Rodinné konference – nový přístup pro práci s rodinou*. Sociální práce/Sociální práce, č. 2 (příloha), s. 30-31. ISSN 1213-6204.

KOVAŘÍK, Jiří, 2008. *Posuzování potřeb ohroženého dítěte*. In. Oldřich MATOUŠEK a kol.(ed.). *Metody a řízení sociální práce*, 2. vydání, 201-228. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8

KRAJSKÝ ÚŘAD OLOMOUCKÉHO KRAJE, [b.d.]. Katalog poskytovatelů sociálních služeb a vybraných zdravotních služeb v Olomouckém kraji. Online. Olomoucký kraj. Dostupné z: <https://kissos-ok-katalog.olkraj.cz/sluzby/?ageGroup=3&target=8> [citováno 2024-04-12]

KUBALČÍKOVÁ, Kateřina a kol., 2015. *Sociální práce se seniory v kontextu kritické gerontologie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-7865-9

LATA, [b. d.]. Lata: Centrum rodinných konferencí. Online. Dostupné z: <https://www.crklata.cz/pro-rodinu/> [citováno 2024-03-25]

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0

MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8

MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7

MATULAYOVÁ, T., P. Jurníčková, N. Matulayová a kol. 2021. *Rodinné konference v péči o ohrožené dítě v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-6082-6

MATULAYOVÁ, T. P. Jurníčková. 2020. Výzkumná zpráva Evaluace rodinných konferencí a přínosů ze strany účastníků, zadavatelů i organizátorů. Online. Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Dostupné z: <https://www.rk-centrum.cz/uploads/Dokumenty/materialy/V%C3%BDzkumn%C3%A1%20zpr%C3%A1va%20f.pdf> [citováno 2024-01-10]

MERTL, Jan a kol., 2023. *Sociální politika*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-675-4

METZE, Rosalie Nicole, 2015. Independence or Interdependence?. Disertační práce. Vrije Universiteit Amsterdam [citováno 2024-03-24]

MIKYSKOVÁ, Pavlína, 2023. Asistivní technologie zajišťující bezpečnost seniorů. Absolventská práce. CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. [citováno 2024-04-02]

MILLER, W. R., S. Rollnick, 2003. *Motivační rozhovory: Příprava lidí ke změně závislého chování*. Tišnov: Sdružení SCAN. ISBN 80-86620-09-3

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), [b. d.]a Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí 2002. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/372805/madrid.pdf/bd37397e-d804-a44c-d69a-5d27882c252b> [citováno 2024-01-18]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), [b. d.]b. Mýty a fakta k důchodům. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/myty-fakta-duchody> [citováno 2024-03-28]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), [b. d.]c. Přiznání průkazu OZP. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/priznani-prukazu-ozp> [citováno 2024-04-15]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2008. Rodinná politika na úrovni krajů a obcí: Metodické „doporučení“ Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Online. MPSV. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodinna_politika.pdf/c5ac6806-30a5-813c-a561-1578df33368e?fbclid=IwAR3zi3B1sw_eYbtTVUFxqai7kcI_lkfPHkhMT3X-xCVFhX9r2qJDWsumamc [citováno 2024-03-15]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2009. Systém sociálního zabezpečení v České republice. Online. MPSV. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/955203/ssz_cr_cz.pdf/ [citováno 2024-03-14]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2014. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. Praha. ISBN 978-80-7421-111-9

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2015a. *Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016 až 2025*. Praha. ISBN 978-80-7421-126-3

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2015b. Politika přípravy na stárnutí v České republice. Online. MPSV. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Politika_pripravy_na_starnuti_v_CR.pdf/c4ba3054-bd5f-42c3-9805-1da55b4f91a8 [citováno 2024-03-10]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2017. Koncepce rodinné politiky. Online. MPSV. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce_rodinne_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253 [citováno 2024-01-18]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2020a. Sociální služby. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/socialni-sluzby-1> [citováno 2024-03-15]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2020b. Zásady OSN pro seniory. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zasady-osn-pro-seniory>. [citováno 2024-01-17]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2022a. Ošetřovné. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/osetrovne> [citováno 2024-03-29]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2022b. Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategicky-ramec-pripravy-na-starnuti-spolecnosti-2021-2025> [citováno 2024-01-11]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2022c. Zdravotní postižení. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zdravotni-postizeni> [citováno 2024-04-15]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2023a. Akční plán k přechodu sociálních služeb k péči poskytované na komunitní bázi a k větší individualizaci péče a k podpoře deinstitucionalizace sociálních služeb v ČR pro období 2023–2025. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1060378/Ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+pro+deinstitucionalizaci+2023-25.pdf/e3ec4567-390f-9dbd-4a8d-3593c1f5e8ac> [citováno 2024-01-09]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2023a. Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2022. Online. MPSV. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_sociálních_veci_2022+%281%29.pdf/fe85ae9f-3515-0381-8aa2-9babb1c62679 [citováno 2024-04-03]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2024a. Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/akcni-plan-k-naplneni-strategickeho-ramce-pripravy-na-starnuti-spolecnosti-na-obdobi-2023-2025> [citováno 2024-01-11]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2024b. Senioři a politika stárnutí. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/seniori-a-politika-starnuti> [citováno 2024-03-15]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2024c. Státní sociální podpora. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statni-socialni-podpora#dsp> [citováno 2024-03-14]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2024d. Vláda se vyslovila pro větší podporu při poskytování sociálních služeb v přirozeném prostředí klientů. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/vlada-se-vyslovila-pro-vetsi-podporu-pri-poskytovani-socialnich-sluzeb-v-prirozenem-prostredi-klientu> [citováno 2024-04-15]

MUTLOVÁ, Olga, 2019. Co je neformální péče. Online. Alfabet. Dostupné z: <https://www.alfabet.cz/dite-se-zdravotnim-postizenim/pece-o-dite/co-je-neformalni-pece/> [citováno 2024-03-17]

NAVRÁTIL, Pavel, 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman. ISBN 80-903070-0-0

ODBOR SOCIÁLNÍCH VĚCÍ KRAJSKÉHO ÚŘADU OLOMOUCKÉHO KRAJE, 2022. Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji pro roky 2024–2026. Online. Olkraj.cz. Dostupné z: <https://www.olkraj.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-v-olomouckem-kraji-pro-roky-2024-2026-cl-5858.html> [citováno 2024-02-10]

ODBOR SOCIÁLNÍCH VĚCÍ KRAJSKÉHO ÚŘADU OLPOMOUCKÉHO KRAJE, 2023. Akční plán rozvoje sociálních služeb Olomouckého kraje na rok 2024. Online. Olkraj.cz. Dostupné z: <https://www.olkraj.cz/akcni-plany-a-sit-socialnich-sluzeb-olomouckeho-kraje-cl-3113.html> [citováno 2024-02-10]

OLOMOUCKÝ KRAJ (OK), 2020. *Strategie rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje*. Olomoucký kraj. ISBN: 978-80-7621-035-6 [citováno 2024-02-10]

PAVLÍKOVÁ, G., Martínková, K., Ženíšková, J. 2015a. Metodika rodinných konferencí. MPSV. Dostupné z: [http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/ Metodika-RK\(1\).pdf](http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/ Metodika-RK(1).pdf). [citováno 2024-01-23]

PAVLÍKOVÁ, G., Martínková, K., Ženíšková, J. 2015b. *NAŠE RODINA, NAŠE PROBLÉMY, NAŠE ŘEŠENÍ... aneb když se sejde rodinná rada*. Chrudim: Amalthea. ISBN 978-80-904801-3-1

PEČUJ DOMA, © 2024. Pečuj doma: care at home. Online. Dostupné z:
<https://www.pecujdoma.cz/> [citováno 2024-04-08]

PFAUROVÁ, Petra. 2021. Rodinné konference jako způsob práce s rodinou. Online. Fórum sociální práce. Dostupné z: https://forumsocialniprace.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/10/2021/08/Petra_Pfaurova_89-92.pdf [citováno 2024-01-06]

PM CONSULTING, [b. d.]. Logický rámeček – základní nástroj pro návrh projektu. Online. PM Consulting. Dostupné z: <https://www.pmconsulting.cz/pm-wiki/logicky-ramec/> [citováno 2024-04-24]

RK CENTRUM, [b. d.]. Co poskytujeme. Online. RK centrum. Dostupné z: <https://www.rk-centrum.cz/cz/o-nas> [citováno 2024-03-25]

RK CENTRUM, 2019. Informace pro pracovníky OSPOD. Online. RK centrum. Dostupné z: https://www.rk-centrum.cz/uploads/Dokumenty/materialy/letak_RKC_OSPOD.pdf [citováno 2024-04-10]

RK CENTRUM, 2019. Informace pro rodiny. Online. RK centrum. Dostupné z: https://www.rk-centrum.cz/uploads/Dokumenty/letak_RKC_rodiny.pdf [citováno 2024-04-10]

Sdělení č. 14/2000 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Evropské sociální chartě.

Sdělení č. 209/1992 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

SMUTEK, Martin, 2013. *Systémová teorie*. In: Oldřich MATOUŠEK a kol., (ed.). Encyklopedie sociální práce, s. 37-40. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7

SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ČR, 2006. Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR. Online. Společnost sociálních pracovníků ČR. Dostupné z: <https://www.socialnipracovnici.cz/ke-stazeni> [citováno 2024-03-04]

STAUB, Ute, 2013. Family group conference in Europe: From margin to mainstream. Online. ResearchGate. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/265314630_Family_group_conference_in_Europe_From_margin_to_mainstream [citováno 2024-01-25]

SVOZILOVÁ, Alena, 2016. *Projektový management: Systémový přístup k řízení projektů*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing a. s. ISBN 978-80-271-9472-8

ŠKROCH, Pavel, 2022. Rodinná konference v kontextu přijetí seniora do institucionální péče. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci [citováno 2024-01-23]

Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

ÚŘAD PRÁCE ČR, 2023a. Příspěvek na mobilitu. Online. Úřad práce. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispevek-na-mobilitu> [citováno 2024-04-15]

ÚŘAD PRÁCE ČR, 2023b. Příspěvek na zvláštní pomůcku. Online. Úřad práce. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispevek-na-zvlastni-pomucku> [citováno 2024-04-15]

Úřad práce ČR, 2024. Kontakty na pobočky. Online. Úřad práce. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/kontakty-na-pobočky#ol> [citováno 2024-04-12]

Zákon č. 108/2006 Sb. Ze dne 31. 03. 2006 o sociálních službách.

Zákon č. 155/1995 Sb. Ze dne 04.08.1995 o důchodovém pojištění.

ZÁRUBOVÁ, Terezie, 2020. Etická dilemata v sociální práci se seniory. Absolventská práce. CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc [citováno 2024-04-02]

Seznam příloh

Příloha 1: Informační leták pro rodiny	87
Příloha 2: Informační leták pro pracovníky OSPOD	88

Přílohy

Příloha 1: Informační leták pro rodiny

RK centrum

Rodinná konference

informace pro rodiny

Jak probíhá samotné setkání?

Po celou dobu je vám k dispozici koordinátor. Setkání má tři části:

- 1. část: Sdílení informací**

Všichni máte možnost dozvědět se co nejvíce informací o rodinné situaci. Můžete oslovit pozvané odborníky a vyjasnit si detaily. Získané informace vám pomohou při tvorbě plánu.

- 2. část: Soukromá rodinná porada**

Odborníci i koordinátor se vzdají. Zůstáváte o samotě, abyste vytvořili konkrétní plán, který má za cíl zlepšit situaci dítěte. Ten by měl obsahovat:

- kdo, co a do kdy udělá,
- jakou pomoc budete potřebovat a od koho.

Nebojte se! Pokud si nebudete vědět rady, máte možnost si i v této fázi přizvat na pomoc koordinátora.

- 3. část: Schválení plánu rodiny**

Jakmile vy a vaše rodina vypracujete plán, představíte ho sociálnímu pracovníkovi (jestliže je vašemu dítěti ustanoven). Pokud bude plán pro vaše dítě bezpečný, bude schválen.

Co se děje po setkání?

Každý, kdo se zavázal v plánu k určitému úkolu, ho v dohodnutý čas splní. Můžete využít nabídky setkat se znovu za nějaký čas a zhodnotit, jak vaše řešení funguje a jestli není potřeba něco změnit.

Pokud všichni udělají maximum, mohou přispět ke zlepšení situace a větší spokojenosti dítěte.

Co je to rodinná konference?

Rodinná konference je setkání široké rodiny a dalších osob s cílem najít řešení obtížné situace dítěte. Setkání je organizováno proto, abyste sami mohli rozhodnout o budoucnosti vašeho dítěte.

Rodinnou konferenci pro vás zajišťuje nezávislý koordinátor. Nezávislý znamená, že neposkytuje sociální služby pro vaši rodinu a nepodílí se na žádných rozhodnutích týkajících se vašeho dítěte. Pomůže vám oslovit lidi, které chcete pozvat na setkání, a s dalšími organizačními záležitostmi (místo a čas).

Proč se rozhodnout pro rodinnou konferenci?

Věříme, že právě vy a vaše rodina najdete nejlepší řešení pro vaše dítě. Abyste to mohli udělat, možná potřebujete informace, podporu či pomoc. Mnohé problémy se dají snadněji zvládnout s pomocí příbuzných a blízkých, s některými mohou pomoci odborníci. O pomoc je však těžké si říct a právě s tím pomůže rodinná konference.

Koho na rodinnou konferenci pozvat?

Hlavní myšlenkou rodinné konference je přizvat k hledání řešení co nejvíce lidí z rodiny a jejího okolí. Ukazuje se, že i lidé, kteří mají minimální kontakt s rodinou, přicházejí na setkání s velmi dobrými nápady.

Můžete využít možnosti pozvat si odborníky (psychologa, odborníka na závislosti, dluhového poradce, učitele apod.), kteří vám poskytnou potřebné informace.

Každá rodina je jedinečná, každá rodina má právo vyřešit složitou situaci svých dětí vlastními silami!

Možná právě řešíte některé tyto situace:

Jak zvládnout náročnou výchovu dítěte či jeho obtíže ve škole.
Jak zkontaktovat vaše dítě v náhradní péči.
Jak řešit ekonomické a bytové problémy rodiny nebo partnerské neshody, které vážně zasahují do života vašeho dítěte.

Zaujala vás nabídka bezplatného uspořádání rodinné konference? Chcete se dozvědět více?

Kontakt RK centrum

+420 774 452 077
info@rk-centrum.cz
www.rk-centrum.cz

energeia

Aiřďlthea

NADACE JST

Zdroj: RK centrum, 2019

RK centrum

Rodinná konference

informace pro pracovníky OSPOD

Činnosti pracovníka OSPOD

- identifikuje ohrožení dítěte a formuluje důvod svolání RK
- nabízí a motivuje zákonného zástupce dítěte k využití RK
- po získání souhlasu s uspořádáním RK předává základní informace RK centru
- vyplňuje žádost o RK
- účastní se úvodní a závěrečné části RK
- schvaluje „plán rodiny“, vytvořený rodinou a blízkými, a tím zaručuje, že přijatý plán řešení situace bude pro dítě bezpečný
- pomáhá rodině, aby se plán realizoval

Činnosti koordinátora RK

- seznamuje rodinu s principy RK
- rozsiruje okruh osob a motivuje je k účasti na RK
- projedná s rodinou její očekávání, obavy a otázky
- s rodinou vytvoří seznam možných odborníků, kteří by se měli RK účastnit
- speciální pozornost věnuje přípravě dítěte
- sjednává termín a zajišťuje prostory na RK
- aktivně vede úvodní a závěrečnou část RK
- po RK přepisuje a rozesílá „plán rodiny“ účastníkům RK

Kdy je RK vhodná

Rodinnou konferenci je vhodné svolat vždy, když je dítě jakkoli ohroženo či nastaly v rodině problémy, které dítě či rodinu negativně ovlivňují.

Situace vhodné ke svolání RK

- nedostatečné naplňování potřeb dítěte
- vážné nebo dlouhodobé onemocnění v rodině
- rodič potýkající se se závislostmi
- neshody mezi rodiči, které zasahují do prospívání dítěte
- rozchod rodičů — úprava poměrů nezletilého dítěte
- obtíže dítěte ve škole
- výchovné obtíže včetně trestné činnosti dítěte
- dítě akutně umístěné mimo rodinu na základě předběžného opatření
- dítě v náhradní rodinné péči — úprava kontaktu s vlastní rodinou, podpora pěstounů ze strany jejich širší rodiny a blízkých, podpora školního prospívání aj.
- dítě v přechodné pěstounské péči nebo ve ZDVOP — dlouhodobé řešení zajištění péče o dítě
- dítě s nařízenou ústavní výchovou — úprava kontaktu s rodinou, návrat do rodiny

Rodinná konference (RK) je setkání široké rodiny a dalších osob (sousedé, přátelé, zástupci komunity) s cílem najít nejlepší řešení obtížné situace dítěte. RK zvyšuje míru zapojení a odpovědnosti rodiny. Otvírá tak možnost řešit problémy přirozenou cestou, citlivou k potřebám dítěte.

Přístup vychází z předpokladu, že rodina má obrovský potenciál a je schopna sama najít řešení své situace s aktivním nasazením všech členů. Nabízí rodině, aby spolu se svými blízkými, s dítětem samotným a za podpory odborníků navrhla postup zvládnutí složité situace dítěte. Rodině s organizací RK pomáhá nezávislý koordinátor (pracovník RK centra).

Uspořádání rodinné konference je bezplatné.

Kontakt RK centrum

*420 774 452 077
info@rk-centrum.cz
www.rk-centrum.cz

energeia

Aimálthea

